

9

2010

For velferdsstatens skriftserie

Private sugerør i felleskapets kasser

For velferdsstatens skriftserie Hefte nr. 9

Private sugerør i fellesskapets kasser

Forfattere: Linn Herning og Helene Bank
Forsideillustrasjon: Colourbox.com

Innhold

Forord	7
Introduksjon: Konkurransetsetting og privatisering	9
Del 1: Privat profitt – hvem og hvor mye?	12
Hvem: Omsorgsmillionærer, internasjonale investeringsselskaper m.m. ..	13
Hvor mye: Omfang av kommersielle aktører og privat profitt	19
Del 2: Hvordan tjene penger på offentlige tilskudd?	24
Konkurranses på lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår	24
Lønn	26
Pensjon	28
Bemanning	29
Profittmaksimerende strategier	31
Strategisk selskapsstrukturering	32
Skummer fløten	33
Ekstra tjenester for dem som betaler	34
Del 3: Alternativer, tiltak og motmakt	36
Alternativet: Offentlig egenregi og kvalitetsutvikling med egne ansatte ..	37
Tiltak 1: Forbud mot privat profittuttak	38
Tiltak 2: Like lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår	40
Tiltak 3: Prioritere offentlige eller ideelle tilbydere	41
Motmakt: Bli kommuneaktivist på 1-2-3	42
Ressurser	46
Medlemmer av aksjon For velferdsstaten	48
Sluttnoter og kilder	49

ISBN: 82-92515-07-0

Trykk: Aktietrykkeriet as.

Opplag: 6000

Liste over bokser og tabeller

Boks: Norske omsorgsselskaper registrert i skatteparadis	15
Boks: Dette er Aleris AS, Norges største helse- og omsorgsselskap.....	17
Boks: De norske omsorgsmillionærene	18
Tabell: Kommersielle aktører i barnehager, barnevern og sykehjem	20
Tabell: Omsetning, vekst og resultat hos de største barnehageaktørene, 2008 .	22
Boks: Nei til pirat sektor – helsepersonell ved kommersielle sykehjem ...	27
Boks: Seks strategier for å sno seg unna et utbytteforbud	32
Boks: Slik er forbudet mot utbytte i privatskoler	38
Boks: Norge vant i EØS-retten – får utelukke de kommersielle fra sosiale tjenester	41
Boks: Bli med på jakt i den store selskapsjungelen	45

Liste over eksempler

Driver 31 familiebarnehager	12
270 millioner fra helse-Norge til skatteparadiset Jersey	16
Konkurransesementaritet og spionasje i norsk helsesektor	17
Konkurransesatte og privatiserte sykehjem i Oslo	21
Aleris Ungplan AS sluser ut 44 millioner fra barnevernet	23
Kommunale barnehagetilskudd rett til privat overskudd	23
Private barnehager sparer på bemanning, lønn og pensjon	25
Baksiden av medaljen – Ammerudlunden sykehjem	25
Lønn i private og kommunale barnehager	26
Jobber dobbelt for samme lønn i rusinstitusjon	27
Kirkens Bymisjon utkonkurrert på pensjon	28
Pensjon i private barnehager	29
Fylkeslege måtte gripe inn – for lav bemanning og for få faglærte	30
Sosial dumping av filippinske omsorgsarbeidere i Oslo	30
Frilansbarnevern.....	31
Private sykehus behandler de lønnsomme og enkle pasientene	34
Barn med spesielle behov går oftere i kommunale barnehager	34
”Sopar inn på privat heimhjelpsteneste”	35
Modellkommuner og kvalitetskommuner – dugnad for kommunal fornyelse .	37
Lov om tak på utbytte i barnehagesektoren	39
Bruk handlingsrommet for sosiale hensyn i offentlige anskaffelser	40
Statlig tiltak mot sosial dumping i offentlige anskaffelser	41
Prioritering av aktører i barnevernet og Helse-vest	42

Forord

Presset mot de offentlige velferdsordningene øker igjen. Sterke krefter i samfunnet er ute etter å åpne kjernevirksomhetene i velferdsstaten på vidt gap for private investorer. NHO Service leder an i denne offensiven. Å skaffe seg sugerør ned i de offentlige kassene er attraktivt, ikke minst fordi det kan gi en stabil og sikker avkastning på investert kapital.

De offentlige velferdstjenestene vokste fra begynnelsen fram som en motvekt mot de frie markedskrefter. De skulle skjermes mot kapitalinteressenes snevre profittjakt og styrke den demokratiske styringen av samfunnet. Slik fikk vi en stor, og voksende, sektor i samfunnet som dempet konkurransepresset og fungerte som et korrektiv med hensyn til lønns-, arbeids- og pensjonsforhold. De offentlige velferdsordningene skulle først og fremst tilfredsstillende grunnleggende behov hos befolkningen – ikke være underlagt markedets profittvang.

I dette heftet tar vi en nærmere titt på hva som skjer når kommersielle aktører slippes inn i velferdsstatens kjernetjenester. Vi som står bak dette heftet, har arbeidet med disse problemstillingene i mange år. Likevel må vi innrømme at selv vi ble overrasket – og skremt – over det vi fant. I løpet av få år har det skjedd en omfattende endring av «velferdsmarkedet» og de aktørene som opererer der.

Riktignok har vi sett erfaringer fra andre land, som har gått lenger enn Norge i privatisering av sine velferdstjenester, at store, multinasjonale selskaper raskt har kommet inn og skaffet seg en dominerende posisjon. Vi har advart sterkt mot ei slik utvikling, ikke minst fordi det bidrar til grunnleggende å endre maktforholdene i samfunnet, samt svekke den demokratiske styringen.

Likevel var det en overraskelse å oppdage at et lite knippe «velferds-konserner» nå har fått en dominerende posisjon innenfor de privatiserte delene av barnevern, barnehager og sykehjem her i landet. Det mest skremmende med denne utviklinga er at disse selskapene i økende grad eies av finansielle investorer, og oftest er registrert i skatteparadiser. Det er med andre ord ikke særlig tvil om at det er høyest mulig profitt som er drivkraften for disse selskapene.

Omfattende medieoppslag og -debatter om profittuttak i barnehager og barnevern underbygger dette. Det gjør også våre entydige erfaringer med at det særlig er gjennom konkurranse på lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår for de ansatte at disse selskapene vinner anbud. Hvor skal det ellers kuttes i så arbeidsintensive virksomheter som dette dreier seg om?

Privatisering av offentlige velferdstjenester har aldri blitt noen valgvinner i Norge. Den politiske høyresida har derfor lansert sin privatiseringspolitikk under stadig nye honnørord. Fra privatisering ble det konkurranseutsetting, så valgfrihet og offentlig-privat samarbeid (OPS) – og nå sist innovasjonsevne og kreativitet. Her har de faktisk et poeng. De nye, private velferdsaktørene har vist stor kreativitet når det gjelder å unndra seg skatt, samt sno seg rundt regelverket – som når en av de nye omsorgsmillionærene driver 31 familiebarnehager.

Finanskapitalens og skatteparadisenes inntog i våre velferdstjenester representerer en udetonert bombe under velferdsstaten. Derfor både kan og må dette stanses. Vi går ut fra at heller ikke den sittende, rødgrønne regjeringa og deres partier lokalt ønsker ei slik utvikling, når de får dokumentert hva som skjer. Det er ingen juridiske hindringer eller krav fra EU som hindrer oss i å stanse dette. Politiske vedtak er det som skal til. Forhåpentligvis vil dette heftet bidra til det. La oss gjøre forsvaret av offentlige tjenester til en politisk vintersak!

Oslo, september 2010

For velferdsstaten

Asbjørn Wahl

Daglig leder

Introduksjon: Konkurransesutsetting og privatisering

Fredag den 13. august 2010 var forsiden av Dagsavisen dekket av overskriften «*Framtida er privat*». Avisen meldte at tre av fire ordførere var positive til konkurranseutsetting. 16. januar samme år, kun sju måneder tidligere, skrev samme avis at NHO Service spår gullalder for private tjenesteleverandører. Veksten skal visstnok komme innenfor hjemmetjenester, hjelpepleie, bygg og drift av sykehjem og helseklinikker. I et intervju beskriver Petter Furulund, direktør for NHO Service, situasjonen: *Lokalpolitikkerne er pragmatiske. Derfor tror jeg vi kan få en stor oppblomstring av private aktører som primært leverer til offentlig sektor i årene framover, slik vi har sett i Sverige. Der har andelen private tjenesteleverandører økt kraftig under sosialdemokraterna.*¹

Undersøkelsen som Dagsavisen viser til i augustoppslaget er laget av NHO Service. Det er mye en kan si om egenproduserte spørreundersøkelser, men det ser ut til at Furulund har rett i sin beskrivelse om «pragmatiske» lokalpolitikere. Presset for konkurranseutsetting er økende. De kommersielle aktørene ser offentlige tjenester som svært interessante og stabile markeder. Men hva innebærer konkurranseutsetting, og hvilke konsekvenser får det når konkurranse og kommersielle aktører erobrer tjenestene i kjernen av velferdsstaten?

Kampen om språket er sentralt i politikken. Fordi det er stor motstand mot privatisering av offentlige tjenester, finjusterer tilhengerne stadig sin argumentasjon. De har lenge hevdet at konkurranseutsetting ikke betyr privatisering, og at de ikke kjemper for privatisering, de ønsker bare mer konkurranse. Dette er deres sannhet, og den har store modifikasjoner.

Konkurranseutsetting og privatisering kan arte seg ulikt. Utfordringen er at de ulike formene og begrepene defineres forskjellig av de ulike

aktørene. Ordbruken er som regel strategisk. Tilhengerne av omfattende konkurranseutsetting og privatisering utvikler stadig nye begrep, ettersom begrepenes vikelige innhold avdekkes. Her er innovasjonskraften stor. Men uansett hva de kaller det, resultatet er det samme: private sugerør i fellesskapets kasser. **For velferdsstaten** har beskrevet dette i heftet *Kampen om konkurranseutsetting*.

I tillegg til klassisk privatisering og konkurranseutsetting, er det mange måter å utsette det offentlige for stadig mer konkurranse på. New Public Management har blitt en samlebetegnelse for ulike måter å markedsorientere det offentlige – ved å kopiere stadig flere virkemidler fra privat sektor. **For velferdsstaten** har beskrevet dette i heftet *Når tall blir politikk – Hvordan private regnskapssystemer i offentlige sektor driver frem konkurranseutsetting og privatisering*.

Privatisering har aldri skapt noen stor entusiasme blant norske velgere. Tilhengerne prøver å stase den opp med nye begreper. Først var det anbud og konkurranseutsetting, så ble det «valgfrihet», og nå lokker man med «innovasjon» og «smartere vekst». Innholdet er det samme – privat kapital skal inn å melke de offentlige budsjettene.

Et vanlig argument for å konkurranseutsette offentlige tjenester er at EØS-regelverket krever det. I den sammenheng henvises det gjerne til EUs regelverk for offentlige anskaffelser. Det ligger mange sterke føring-er i EØS-regelverket for offentlige anskaffelser, men det er viktig å merke seg at det fortsatt finnes betydelig handlingsrom innenfor dette regelverket. Både for at det offentlige fortsetter eller tar tilbake drift i offentlig egenregi eller at man benytter seg av ideelle, men ikke kommersielle aktører. Dette ser vi nærmere på i siste del av dette heftet.

Kronargumentet fra tilhengerne av konkurranseutsetting og privatisering er at konkurranse skaper billigere tjenester fordi de private aktørene er mer effektive og innovative enn det offentlige. Dette er i beste fall udokumenterte påstander, og i de fleste tilfeller ikke sant. Det er tre sentrale argumenter som ikke framkommer i konkurransetilhengerenes argumentasjon: Samfunnsøkonomi, de private aktørenes profittjag og hva effektiviseringen går utover. Dette heftet dreier seg i stor grad om å beskrive de private aktørenes profittjag og hvilke strategier de kommersielle aktørene

i velferdsstaten bruker for å oppnå målet om «høyest mulig avkastning på investert kapital», som er ethvert kommersielt selskaps fremste oppgave.

Når det gjelder argumentet om samfunnsøkonomi, så dreier det seg om å se anbudskonkurransene i et større og mer langsiktig perspektiv enn bedriftsøkonomiens snevre fokus. For det første er det mange elementer som ikke framgår i en enkel anbudskonkurranse. I de aller fleste tilfeller regnes ikke kostnader knyttet til den omfattende anbudsprosessen inn, det som i økonomenes verden kalles transaksjonskostnader. For det andre fører anbudskonkurranser til en enorm fragmentering av offentlige budsjetter, oppgaver og ytelser. Hver enkelt resultatenheter, det kan være barnehager, barnevern, eldreomsorg osv., regnes som en enhet for seg, framfor en del av helheten. Man kan for eksempel spare penger på et begrenset barnevernstilbud. Dette vil se bra ut på kommunebudsjettet for inneværende år, selv om det i et langsiktig og samfunnsøkonomisk perspektiv kan straffe seg. For det tredje er bedriftsøkonomien kortsiktig. Rå unytting av arbeidskraft gjennom lav bemanning, kan være billig på kort sikt, men kan også føre til høyere utgifter til sykepenger og uførepensjon på lengre sikt. Det er avgjørende at det offentlige tar ansvar for å se drift av offentlige tjenester i et langsiktig samfunnsøkonomisk perspektiv.

Når det kommer til den enkelte anbudskonkurranse, kan beslutningstakerne i mange tilfeller oppleve at tilbudet fra kommersielle aktører har en langt lavere pris enn det offentlige. Her er det to elementer man må være særlig oppmerksom på. For det første har det å framstille konkurranseutsetting, privatisering og New Public Management som billigere og bedre enn offentlig egenregi blitt en milliardindustri. Konsulentfirmaer av alle farger og fasonger har nærmest oversvømt offentlig sektor og legger mange av premissene både for endringer i offentlig sektor og for den politiske debatten. Disse firmaene har i alt for stor grad vært oversett som premissleverandører. I mange tilfeller er utredningsrapportene de lager av dårlig kvalitet, og er nærmest samlebåndproduisert. Problemet er at de i svært liten grad blir kvalitetssjekket, og vanlige kommunestyrerepresentanter har ikke kapasitet til å gå dem etter i sømmene. For konsulentfirmaer er offentlig sektor et potensielt marked for vekst. De har derfor ofte stor egeninteresse av økt markedsretting.

For det andre må det ses nærmere på hvilke kostnader som er kuttet i de kommersielle aktørenes tilbud.

Del 1: Privat profitt - hvem og hvor mye?

Driften av kjernetjenestene i velferdsstaten, slik som helse, omsorg og utdanning, ivaretagelse av de svakeste gjennom barnevern, rusomsorg og psykiatri er dramatisk endret de siste årene. Det gjør at selve velferdsstaten er endret. Selv om det alltid har vært et innslag av private aktører i disse velferdstjenestene, er omfanget og formen på disse aktørene nå av en helt annen karakter enn for kun ti år siden.

Vi skiller mellom to hovedformer for private aktører: kommersielle og ideelle. Hovedskillet er deres forhold til profittuttak, altså fortjeneste på virksomheten. De ideelle går også under navnet «non-profit» som nettopp henspiller på skillet mellom profittaktører og ikke-profitt aktører. Dette skillet er imidlertid ikke alltid like klart, og det vil alltid finnes gråsoner og muligheter til å sno seg unna lovverket. Et eksempel på dette er utviklingen i norske familiebarnehager (se eksempel under).

Økt bruk av konkurranseutsetting og privatisering har ført med seg tre markante endringer blant de private aktørene. For det første tar de en stadig større andel av markedet for helse-, omsorgs- og sosialtjenester, samt barnehager. For det andre tar de rent kommersielle aktører over for ideelle aktører. For det tredje endres de kommersielle aktørene.

EKSEMPEL

Driver 31 familiebarnehager

Aftenposten hadde 9. januar 2009 et oppslag om Tina Frivåg som driver 31 familiebarnehager i Osloområdet². En familiebarnehage er etter forskriften «en barnehageform der barna får et tilbud i private hjem». Virksomheten skal «fortrinnsvis foregå i bebodde hjem», og en

familiebarnehage kan i utgangspunktet maksimalt ha fem barn over tre år, men «det kan godkjennes dobbel gruppe med maksimalt ti barn». Videre «Det kan ikke gis godkjenning til doble grupper i ubebodde lokaler»³. Problemet er at regelverket kan tøyes.

- Vi anser det ikke som lønnsomt å drive enkle grupper, sier Tina Frivåg til Aftenposten. Hun forklarer videre at det er enkelt å få godkjent dobbel gruppe, særlig dersom man først etablerer en enkelt gruppe og deretter søker om utvidelse.

Når det gjelder kravet om «bebodde hjem» har Frivåg en løsning også der. Hun lar barnehageassistentene bo i husene hun leier for å drive barnehager. I tillegg til å sno seg rundt regelverket for antall barn og bruk av bebodde hjem, får familiebarnehagene ofte dispensasjon fra kravet om førskolelærer. Barnehagene til Frivåg har utstrakt bruk av innleide og midlertidige assistenter.

At slik drift av familiebarnehager er lønnsom, viser tall fra Aftenposten. De skriver at Tina Frivågs to selskaper omsatte for 37,6 millioner kroner i 2007, og at overskuddet samme år var på 8,1 millioner. Frivåg hadde en samlet likningsmessig inntekt på over 25 millioner fra 1999-2007.⁴

Hvem: Omsorgsmillionærer, internasjonale investeringselskaper m.m.

Tradisjonelt har de private tjenesteleverandørene i den norske velferdsstaten enten vært mindre private foretak eller ideelle aktører. Dette er imidlertid drastisk endret de siste årene. De ideelle er fortsatt til stede, men når langsiktige driftsavtaler erstattes med kortsiktig konkurranseutsetting, taper de ideelle aktørene terreng.

I Oslo drives nå alle konkurranseutsatte sykehjem av kommersielle selskaper. Aktører som Røde Kors og Kirkens Bymisjon har trukket seg ut av henholdsvis asylmottak for enslig mindreårige asylsøkere og sykehjemsdrift i Oslo. Generalsekretær i Kirkens Bymisjon, Sturla Stålsett, skrev følgende i organisasjonens magasin Bymisjon etter at de tapte anbudsrunder om videre drift av Paulus sykehjem: *Når kvalitetskravet settes til et relativt beskjedent 'godt nok', eller til og med et urovekkende 'ikke uforsvarlig kvalitet', og vi så med det utgangspunktet inviteres til å kappe om å presse prisen lavest mulig, kan vi fort se for oss et ras mot bunnen. Det er ingen tjent med, og særlig ikke dem som trenger tjenestene.*⁵

Den andre store endringen blant de kommersielle aktørene er inntoget av internasjonale investeringsfond og store omsorgskonsern – gjerne

registrert i skatteparadis. Som vi skal se gjennom dette heftet, utfordrer deres tilstedeværelse den norske velferdsstaten på nye måter.

De kommersielle velferdsselskapene

De kommersielle velferdsselskapene vinner stadig flere millionkontrakter om bruk av fellesskapets skatte kroner. Disse selskapene likner næringslivsbedrifter i privat sektor. Deres formål er å tjene penger. Det finnes et enormt mangfold av ulike virksomhetsformer og selskapsstrategier blant de kommersielle aktørene. I Norge finnes blant annet:

- Internasjonale storselskaper som ISS.
- Nordiske omsorgskonsern som Aleris og Norlandia.
- Holdingselskaper med investeringer i ulike sektorer eid av norske privatpersoner, som Vista Holding AS som eier barnehager, eldreboliger med mer.
- Privatpersoner som har spesialisert seg innenfor en gren, som barnehagegrossisten med 31 familiebarnehager (se eksempel side 12).
- Vikarbyråer, som Adecco Helse AS, som både driver utleie av helsepersonell og drifter sykehjem i Oslo.
- Kontraktører, som Boenheten AS i barnevernet, videreformidler konsulenttjenester fra selvstendig næringsdrivende.
- Internasjonale investeringsselskaper, som finske Capman Buyout Viii Fund Alp som eier 70 prosent av barnehagekjeden Espira (tidligere Barnebygg) og FSN Capital Limited Partnership II som eier Teres Medical Group, Norges største sammenslutning av private sykehus og kirurgiske klinikker.

I tillegg finnes en underskog av mindre og gjerne helt lokale selskaper som ofte er drevet av tidligere ansatte i offentlig sektor. På toppen av disse igjen kommer en voksende skog av konsulenter.

I 2009 viste undersøkelser gjort av den svenske avisen Dagens Nyheter at Sveriges fire største omsorgsselskaper Attendo, Aleris, Carema og Capio var eid av investeringsselskaper, også kaldt risikokapitalselskaper. Alle disse var registrert i skatteparadis som Gernsey, Jersey og Luxemburg. Til sammen hadde disse fire selskapene en omsetning på 25 milliarder og et driftsresultat på 2,5 milliarder i 2008.⁶ Alle disse selskapene opererer nå i Norge.⁷ I tillegg er det tidligere norske barnehageselskapet Barnebygg AS

(nå Espira) og norske Norlandia Omsorg AS, delvis eid av skatteparadisregistrerte investeringsselskaper (se boks).

Norske omsorgsselskaper registrert i skatteparadis

Aleris AS er Norges største private helse- og omsorgsforetak. De har virksomheter innenfor sykehus og medisinske sentre, psykiatri- og barnevern, samt ulike tilbud til eldre og funksjonshemmede (se mer i boks side 17).

Adecco Helse AS er førsteleverandør av vikartjenester til alle sykehus i Norge. I tillegg drifter selskapet Ammerudlunden og Midsåsen sykehjem i Oslo, Greverud sykehjem i Oppegård og Klæbu sykehjem. Adecco Helse AS er et datterselskap av Adecco Norge AS, som gjennom Holding-selskapet Olsten Norway AS er fulleid av det internasjonale Adecco S.A, som er registrert i Sveits.

Attendo Care AS, som eies av svenske Industri Kapital og internasjonale Bridgepoint, drifter Hovseterhjemmet og Paulus sykehjem i Oslo, der de også leverer hjemmetjenester til ni bydeler. I tillegg driver Attendo Gullhaug bo og behandlingshjem i Bærum omsorgsboliger i Atriumgården i Sandvika.

Capio Omsorg AS, som er eid av svenske Nordic Capital og britiske Apex, og har sitt moderselskap i Luxemburg, driver sykehus, medisinske sentre, behandling av spiseforstyrrelser, røntgentjenester og laboratoriemedisin i Norge.

Carema Omsorg Norge AS, som eies av det britiske investeringsselskapet 3i, er stor leverandør av hjemmehjelpstjenester og driver St. Hanshaugen Omsorgssenter i Oslo.

Espira AS, tidligere Barnebygg AS, eies 60-70 prosent av det finske investeringsselskapet Capman Buyout Viii Fund Alp, som er registrert på Guernsey. Espira driver 60 barnehager i Norge.

Norlandia Omsorg AS, som eies 44,95 prosent av nordiske Fsn Capital Limited Partnership, registrert på Jersey, er Norges største leverandør av omsorgstjenester. Norlandia driver Risenga omsorgssenter, Madserud og Oppsal sykehjem i Oslo og Boganes sykehjem i Stavanger, samt sykehushoteller og personlig assistanse.

Teres Medical Group er Norges største sammenslutning av private sykehus og kirurgiske klinikker. Driver Nobel Clinic og Colosseumklinikken i Oslo, Drammen Private Sykehus, Tønsberg Privatklinikk, Sørlandsparken Spesialistsenter (tidl. Sørlandsparken Plastikkirurgi), Colosseumklinikken i Stavanger, Bergen kirurgiske sykehus, Klinikk Bergen, Klinikk Stokkan, Rosenborgklinikken, Teres Klinikken Bodø og Tromsø Private Sykehus. Største eier, med 46 prosent, er FSN Capital Limited Partnership II, registrert på Jersey. Aksjonærene består for øvrig av mange av kirurgene ved sykehusene og klinikkene i gruppen.⁸

Kilder: Bedriftssøk på www.proff.no, selskapenes hjemmesider i perioden mai-juli 2010

Dette er de nye aktørene i den norske velferden. Nå er det i økende grad internasjonale finansieringsselskaper, kommersielle omsorgskonsern, vikarbyråer, innleide kontraktører og konsulenter som skal ta vare på våre eldre, våre barn og samfunnets svakeste. Når de kommersielle selskapene utvikler seg til store omsorgskonsern, blir de som næringslivskonsern i andre sektorer. Den fremste oppgaven blir å øke investorenes avkastning på investert kapital. Det særegne med omsorgskonsernene, er at denne avkastningen, eller profitten, skal hentes inn fra våre skattepenger.

Disse konsernene benytter seg også av en type strategisk selskapsstrukturering som særlig utviklet seg etter avreguleringene på 1990-tallet. Innsyn i drift og regnskaper blir dermed stadig vanskeligere. Dette forsterkes ytterligere når selskapene kjøpes opp og kontrolleres av internasjonale investeringsfond. Ettersom disse selskapene ofte registreres i skatteparadis, skaper de helt nye og særegne utfordringer for velferdsstaten.

Et skatteparadis er en stat der skattene er lave eller ikke-eksisterende og hvor det tilbys fullt hemmelighold for selskapsstrukturer, eierforhold og ofte fiktive bostedsbevis. De to hovedproblemene med skatteparadis er skattekonkurranse og manglende innsyn. Skattekonkurranse, altså konkurranse om å tilby lavest skatt, fører til mange problemer. Den norske offentlige utredningen (NOU 2009:19)⁹ beskriver tre hovedproblemer med skattekonkurranse. 1) Det undergraver mulighetene for et land å selv bestemme skattenivå. 2) Det blir vanskeligere å beskatte kapital, dermed forskyves skattebyrden over på arbeid og eiendom. 3) Et stadig press på skattenivå kan føre til et «race-to-the-bottom», hvor skattesatsene blir så lave at land med en stor offentlig sektor må kutte dramatisk i sitt velferdstilbud. Selskaper registrert i skatteparadis har i tillegg muligheten til å nekte innsyn i selskapsstruktur, regnskap og årsrapporter. Slik mangel på offentlig innsyn er en stor demokratisk utfordring (se eksempel under).

EKSEMPEL

270 millioner fra helse-Norge til skatteparadis Jersey

Bergens Tidende skrev i oktober 2009 om Teres Medical Group, som er Norges største sammenslutning av private sykehus og kirurgiske klinikker (se mer om Teres-gruppen på side

15). Dette selskapet er registrert i skatteparadis Jersey. Avisen skriver blant annet «Syv av de ti sykehusene som Teres eier, har avtaler om å gjennomføre operasjoner på vegne av det offentlige. Det er øre-nese-hals-operasjoner, ortopedi, plastikkirurgi og nevrologi. Alle de regionale helseforetakene har avtale med et sykehus i Teres-gruppen. BT har gjennomgått verdien av disse avtalene. Maksimal verdi på disse er 270 millioner kroner årlig. Dermed havner norske skattepenger i Jersey. Hvordan de der forvaltes og fordeles, får vi ikke innsyn i».¹⁰

EKSEMPEL

Konkurransesementalitet og spionasje i norsk helsesektor

I juli 2010 fylte de kommersielle selskaperes kamp om offentlige helsekroner norske aviser. «Grenseløs grådighet i privat helse» var overskriften på lederartikkelen i Aftenposten 2. juli 2010. Hovedoppslaget var en påstand om at Aleris Helse AS skal ha blitt tapet for pasientopplysninger av en tidligere ansatt. Disse opplysningene skal deretter ha blitt gitt til et konkurrerende selskap. Altså en form for selskapsespionasje. Den angivelige bakgrunnen for saken var en påstand fra konkurrentene Hjelp24 NIMI, Aviva og Colosseumklinikken om at Aleris Helse skal ha pyntet på statistikken over komplikasjoner ved operasjoner for å vinne en anbudskonkurranse om leveranse av kirurgiske tjenester til Helse Sør-Øst. Verdi på kontakten var rundt 80 millioner kroner årlig i fire år.¹¹

Saken vitner om at konkurransen mellom de ulike kommersielle selskapene, som søker lukrative kontrakter med det offentlige helsevesenet, hardner til. Hvorvidt påstandene mot Aleris er riktige, er ikke avklart, men spionasjen ble innrømmet. Når det åpnes for kommersielle aktører i helsesektoren, bringes konkurransesementalitet og profittjag inn i kjernen av velferdsstaten. Aleris Helse AS er en del av konsernet Aleris AS (se under).

Dette er Aleris AS, Norges største helse- og omsorgsselskap

Aleris AS er, i følge deres hjemmesider, Norges største helse- og omsorgsselskap. Selskapet hadde i følge Dagsavisen en samlet omsetning på 852 millioner i 2008, og ga samme år et samlet konsernbidrag til sitt svenske morselskap på 28,5 millioner kroner.¹²

Aleris AS har fem datterselskaper: Aleris Helse AS, Aleris Ungplan AS, Aleris Omsorg AS, Aleris BOI AS og PIF Eiendom AS, og eies av svenske Aleris Holding AB. Det svenske morselskapet Aleris Holding AB ble sommeren 2010 solgt fra det svenske investerings-

selskapet EQT III (registrert på Guersey) til et annet svensk investeringselskap, Investor, for 4,4 milliarder svenske kroner. Investors finansdirektør sa allerede i 2000 at selskapet benytter seg av strategiske plasseringer i skatteparadis som Guernsey og Sveits.¹³

Aleris Ungplan AS er Norges største private leverandør av barnevernstjenester, og er til stede i alle norske regioner med sine 27 underavdeling og tre datterselskaper. (Mer om Aleris Ungplan i eksempelet på side 23)

Aleris Helse AS er Norges største leverandør av private allmennelegetjenster og private sykehus. Selskapet har to datterselskaper (Vestfjordklinikken AS og Aleris Ishavsklinikken AS) og sju underavdelinger, dvs. private sykehus eller medisinske sentre i Oslo, Bergen, Bodø, Tromsø, Strømmen og Trondheim (se eksempelet side 17).

Aleris Omsorg AS drifter ulike omsorgstilbud, og har sju underavdelinger (Lambertseter sykehjem, Luranetunet omsorgsboliger, Nesbru hjemmetjeneste, Odinsvei bosenter, Ravnanger sykehjem, Søreide sykehjem og Vestre Nes omsorgssenter).

Aleris BOI AS, tidligere Bolig- og Omsorgsinstituttet A/S, ble kjøpt av Aleris i 2007 og driver avlastningsboliger/institusjoner innenfor psykisk helsevern. Selskapet har seks underavdelinger (Aleris BOI i Asker (Bleiker), sju boliger Skylling/Lier, Kirkelina i Tranby, Prestegårdssalleen i Sande og Vikervegen i Reistad) I tillegg driver Aleris BOI AS Sørbø i Stavanger, Høvik hybelhus i Bærum, Jens Bjelkesgata Bolig, Solgum (fire enheter) i Skedsmo, Buran i Trondheim, Sparbu i Steinkjer og Sollidalen og Trollvik i Lenvik.

PIF Eiendom AS driver med eiendomsforvaltning. Selskapet var tidligere eiendomsforvaltnings-selskap for Bolig- og Omsorgsinstituttet A/S. Begge selskapene ble kjøpt av Aleris i 2007.

De norske omsorgsmillionærene

I tillegg til de internasjonale investeringselskapene finner vi flere norske omsorgsmillionærer. Disse norske investorene har et mangfold av roller i norsk næringsliv, og noen av dem har tjent deler av formuen på andre investeringsobjekter enn omsorgsselskaper. I boksen har vi hentet fram noen eksempler på norske omsorgsmillionærer og noen av deres selskaper.

De norske omsorgsmillionærene

1. **Barnehagemillionærene Einar Magne Jansen, født 1942, og sønnen Jonny Jansen, født 1963.** Formuer på henholdsvis 265 millioner og 77 millioner i 2008. Einar Magne Jansen eier 17 prosent av Espira barnehager, tidligere Barnebygg AS, solgte store deler av selskaper til det finske investeringselskapet Capman Buyout Viii Fund Alp i 2008.

Sammen eier de Monsunen AS som eier Service Property AS som eier 62 barnehagebygg. I tillegg eier de flere ulike eiendomsselskaper, sammen og hver for seg, som E Jansen Holdning AS, Østrem Eiendom AS, Fotveien Invest AS og Einar Jansen Eiendom AS. E.M. Jansen har 69 roller i næringslivet, mens J. Jansen har 106.

2. **Omsorgsmillionærene Roger Adolfsen, født 1964, og broren Kristian Adolfsen, født 1961.** Disse brødrene hadde henholdsvis 85 og 81 millioner i inntekt i 2008, de hadde henholdsvis 99 og 84 roller i norsk næringsliv. De eier barnehager, sykehjem og sykehushoteller. De er blant annet deleiere (44,95) i Norlandia Omsorg AS, som er Norges største leverandør av omsorgstjenester, og de eier 25 prosent hver av barnehagene til Acea Holdning (tidligere Nordnorsk barnehagedrift og VIFO-barnehager). Nå skal de satse på barnevern gjennom selskapet Aberia Oppvekst og utvikling.
3. **Barnehagemillionærene Eli Sævareid, født 1958, og mannen Sigurd Steen Aase, født 1952.** Hadde henholdsvis 37 og 28,5 millioner i formue i 2008, og henholdsvis 241 og 34 roller i næringslivet. Sammen eier de Vista holding som blant annet eier Trygge barnehager AS, Sekstiplussboliger AS og Foretaksutvikling AS.
4. **Asylmillionæren Ronald Tuft, født 1956. Hadde 14 millioner i formue i 2008, og 19 roller i næringslivet.** Eier 50 prosent av Hero Norge AS gjennom Tuft Invest AS. Resten av Hero Norge eies av ISS Norge AS. Hero driver primært med asylmottak, men har også fire barnehager.

Kilder: Bedrifts- og personsøk på www.proff.no, og skattelister for 2008 (04.05.2010)

Hvor mye: Omfang av kommersielle aktører og privat profitt

Det finnes dessverre ingen fullstendig eller samlet oversikt over omfanget av kommersielle aktører eller privat profitt fra norske velferdstjenester. Verken for norske myndigheter, Statistisk Sentralbyrå (SSB) eller forskere er dette foreløpig noe prioritert forsknings- eller statistikkfelt. I noen velferdssektorer finnes det oversikt over omfanget av private aktører, men tallmaterialet er dessverre mangelfullt, og det skiller ofte ikke mellom kommersielle og ideelle aktører.

Omfang av kommersielle aktører

Selv om statistikkgrunnlaget er dårlig, finnes det likevel noe statistikk for de enkelte sektorer. Med utgangspunkt i dette har vi sett på omfanget av kommersielle aktører i barnehager, barnevern og sykehjem.

Tallene i tabellen under her hentet fra ulike kilder, men gir likevel et visst

bilde av omfanget av kommersielle aktører. Det er kun få¹⁴ av landets 430 kommuner som har konkurranseutsatt sykehjem. Derfor har vi inkludert statistikk fra Oslo, som under ledelse av Høyre og FrP har blitt prøvekaninen for storstilt konkurranseutsetting av sykehjem i Norge. (se se neste side).

Tabell: Kommersielle aktører i barnehager, barnevern og sykehjem

	Private	Private kommersielle	Private ideelle	Offentlig
Barnehager ¹⁵	47%	??	??	53%
Plasser i barnevernsinstitusjoner ¹⁶	55%	37%	18 %	45%
Sykehjem nasjonalt ¹⁷	8,9%	4,1%	4,8%	91,1%
Sykehjem i Oslo ¹⁸	42%	16%	26%	58%
Konkurranseutsatte sykehjem i Oslo ¹⁹	100%	100%	0%	0%

Det er ulike former for markedstilpasning av offentlig sektor som har banet vei for de kommersielle velferdskonsernene. Endringen av offentlig sektor i Norge startet på 1980- og 1990-tallet, men det var først på 2000-tallet at konkurranseutsetting og privatisering i alle sine former skjøyt fart i velferdsstatens kjernetjenester.

Konkurranseutsetting av sykehjem i Norge startet så vidt på tampen av 1990-tallet. Ved inngangen til år 2000 var det kun to kommuner som hver hadde et konkurranseutsatt sykehjem.²⁰ Begge hadde omsorgskonsern som drivere (ISS i Asker og Partena Care i Moss).²¹ Oslo er den norske prøvekaninen for storstilt konkurranseutsetting av sykehjem. Høsten 2000 startet Carema Omsorg AS driften av Oslos første konkurranseutsatte sykehjem, Hovseterhjemmet. Per januar 2010 var åtte av Oslos 50 sykehjem konkurranseutsatt, alle åtte var drevet av kommersielle omsorgskonsern²². Slik viser erfaringen fra Oslo-eksperimentet at det er en nesten ufravikelig tendens til at sykehjem som konkurranseutsettes, etter hvert driftes av omsorgskonsern.

På landsbasis er det i 2010, ifølge NHO Service, rett under 10 prosent av sykehjemmene som er drevet av private, hvorav halvparten er ideelle aktører. Videre viser NHOs statistikk at kun åtte norske kommuner har

konkurranseutsatt sine helse- og omsorgstjenester. Men som nevnt i innledningen regner NHO Service dette som et av framtidens store vekstmarkeder.

EKSEMPEL

Konkurranseutsatte og privatiserte sykehjem i Oslo

Selv om Asker var første kommune ut, med konkurranseutsettingen av Risenga sykehjem i 1997, har Oslo har vært foregangskommunen for konkurranseutsatte sykehjem. Den første kontrakten startet i 2000. I 2009 hadde Oslo 50 sykehjem, hvorav 21 var private, åtte kommersielle og 13 ideelle. Private driver 42 prosent av sykehjemmene i Oslo, og Oslo kommune har avtale med fem private sykehjem utenfor Oslo.²³

Det var imidlertid bare åtte av Oslos 50 sykehjem som per januar 2010 var konkurranseutsatt. Alle disse var i innværende kontraktsperiode drevet av kommersielle aktører. Carema Omsorg AS (St. Hanshaugen), Attendo Care AS (Hovseterhjemmet og Paulus), Norlandia Omsorg AS (Madserud og Oppsalhjemmet), Aleris Omsorg AS (Lambertseter) og Adecco Helse AS (Midtåsenhjemmet og Ammerudlund).²⁴ Man kan dermed si at 100 prosent av Oslos konkurranseutsatte sykehjem er drevet av rent kommersielle selskaper. Alle er datterselskaper eller eies delvis av nordiske/internasjonale storkonsern som er registrert i skatteparadis (se boks side 15).

Bystyret har hatt som målsetting å konkurranseutsette åtte nye sykehjem i løpet av inneværende valgperiode. Fremskrittspartiet har som mål å privatisere alle sykehjem i Oslo, mens Høyre i hovedstaten nøyer seg med at alle sykehjemmene skal ut på anbudskonkurranse²⁵.

Omfang av privat profitt

De kommersielle selskaperes produksjon av velferdstjenester er blitt et milliardmarked. Størsteparten av pengene som flyter fra fellesskapet til de private aktørene brukes til å produsere tjenestene. I motsetning til det offentlige har de kommersielle aktørene også et klart formål om å tjene penger på driften. Dette fører til millionoverføringer hvert år fra fellesskapets kasser til private lommebøker.

Ettersom det ikke finnes fullstendig oversikt over kommersielle aktører, finnes heller ingen oversikt over hvor mye av fellesskapets penger som går til privat profitt. For å skaffe en slik oversikt møter vi mange utfordringer. En

ting er tilgangen til deres regnskaper, særlig når de opererer fra skatteparadiser. Dessuten finnes det mange strategier for å skjule profittuttak. Selv om posten «utbytte» står tom i et regnskap, betyr ikke det at selskapet ikke tjener penger eller tar ut profitt. (Se eksempler neste side og side 32).

Det finnes imidlertid andre metoder for å anslå omfanget av private selskapers sugerør i offentlige felleskasser. I stedet for å se på den klas-siske utbytteposten i regnskapet, kan man for eksempel se på selskapenes totale omsetning, eller undersøke hvor mye det offentlige betaler ut i ulike kontrakter. Heller ikke her finnes samlede tall, men noen eksempler gir en antydning om omfanget. Følgene tall er fra 2008, hentet fra ulike kilder:

- Aleris-konsernet omsatte velferdstjenester for 852 millioner kroner.²⁶
- De tre største kommersielle barnehageselskapene hadde en samlet omsetning på over 1,6 milliarder kroner (se tabell).
- En av Norges fem helseregioner, Helse Sør-Øst, hadde avtaler med private tjenesteleverandører for en samlet verdi av 3,5 milliarder kroner.²⁷

Det har de siste årene vært en rekke medieoppslag knyttet til utbytte, årsresultater og omsetning i enkelte private selskaper eller utvalgte sektorer. Sommeren 2010 var det stor medieoppmerksomhet både rundt «asylbar-onene», barnevernsmillionærer og særlig selskaper med stor omsetning i barnehagesektoren. Selv om det ikke finnes en samlet oversikt over hvor mye av fellesskapets skattepenger som går i lomma til private aktører, er det helt sikkert snakk om tall i hundremillionersklassen, hvert eneste år. Bare de tre største kommersielle barnehageaktørene hadde et samlet årsresultat før skatt i 2008 på 85 millioner kroner (se tabell under).

Omsetning, vekst og resultat hos de største barnehageaktørene, 2008

Selskap	Omsetning i millioner kroner	Vekst 2007-2008	Resultat før skatt, i millioner kroner
Espira gruppen	879,3	9,2	21,4
Trygge barnehager	452,4	14,8	47,1
Stiftelsen Kanvas	424,0	55,7	2,5
Acea Holding	293,3	13,5	15,8

Kilde: Dagens Næringsliv 05.08.2010

EKSEMPEL

Aleris Ungplan AS sluser ut 44 millioner fra barnevernet

25. august 2010 skrev fagbladet Fontene i en nettsak at Aleris Ungplan AS, som driver ulike barnevernstjenester i Norge, overførte 44 millioner i såkalt konsernbidrag til morselskapet Aleris AS i 2009.²⁸ Tidligere sommeren 2010 gjennomgikk ABC-nyheter årsregnskapene for Aleris Ungplan AS og dets tre datterselskaper. Selskapet solgte barnevernstjenester til det offentlige for 340,5 millioner kroner i 2008. Ifølge ABC-nyheter overførte Aleris Ungplan AS konsernbidrag til Aleris AS på 17,8 millioner kroner i 2007 og 13,2 millioner i 2006. I tillegg til konsernbidrag kan det finnes skjulte overføringer til morselskapet gjennom husleie eller ulike tjenester (mer om Aleris-konsernet se boks side 17).²⁹

EKSEMPEL

Kommunale barnehagetilskudd rett til privat overskudd

Fagforbundet har i en undersøkelse av barnehagene i Grimstad funnet ut at de private aktørene tar ut nesten halvparten av det kommunale tilskuddet i ren profitt. Grimstad kommune overførte i 2008 26,3 millioner kroner i driftstilskudd til de private barnehagene. Regnskapene for 2008 viser at disse barnehagene hadde et samlet overskudd på 11,2 millioner før skatt. Det tilsvarer nesten halvparten av de kommunale tilskuddene.

Grimstad kommune ga i 2008 et samla driftstilskudd på 5,9 millioner kroner til tre private barnehageselskaper som indirekte og direkte er eid av Kjell eller Marianne Egge. Disse tre barnehagene hadde i 2008 et samla årsresultat før skatt på 2,8 millioner kroner. Kommunens driftstilskudd sto dermed alene for 48 prosent av overskuddet. De tre barnehageselskapene inngår i en større selskapsstruktur med eiendomsselskap, holdingsselskap og enkeltmannsforetak med personalutleie. Dette gjør det svært utfordrende å kontrollere hvordan de offentlige tilskuddene brukes.

Del 2: Hvordan tjene penger på offentlige tilskudd?

Velferdsstaten er finansiert av fellesskapet. De pengene som bevilges til velferdstjenester er i sin helhet tiltenkt dette formål. Med de kommersielle aktørenes inntog endres denne logikken. Det finnes flere måter å tjene penger på å levere velferdstjenester til det offentlige, men dersom kvaliteten skal være den samme begrenser mulighetene seg drastisk. Velferdstjenester er arbeidsintensive. Det vil si at kostnadene først og fremst er knyttet til arbeidskraft, ikke maskiner, råvarer eller teknologi. I barnehagesektoren utgjør personalkostnader 80 prosent av den totale kostnaden ved å drive en barnehage.³⁰

Når personalkostnader er den avgjørt største utgiften, er det også her det må kuttes dersom private aktører skal øke profitten. Derfor er undergraving av lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår de kommersielle aktørenes største konkurransefortrinn. Det er her de har mulighet til å utkonkurrere offentlig ansatte.

I tillegg til å kutte i lønn, pensjon og arbeidsvilkår for de ansatte, finnes det en del andre strategier for å tjene penger på å drive velferdstjenester. Vi har valgt å se særlig på tre profitstrategier: 1) strategisk selskapsstrukturering, 2) skumme fløten og 3) ta betaling for ekstratjenester. Disse undergraver på hver sin måte formålet med, og idealene i velferdsstaten.

Konkurranse på lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår

Vinteren 2010 streiket Norsk Sykepleierforbund mot de kommersielle aktørene innenfor sykehjemdrift. Deres slagord var «nei til pirat sektor», og kravene var knyttet til like lønns- og arbeidsvilkår som i offentlig sektor. Streiken ble avbrutt med tvungen lønnsnemnd og sykepleierforbundet fikk

ikke innfridd sine krav. Streiken illustrerer godt de nye tilstandene som de kommersielle aktørene i velferden bringer med seg. De representerer en annen arbeidsgiverkultur der den økonomiske bunmlinje er målet – og velferdsordningene kun midlet for å nå målet.

Telemarksforskningens studie av barnehagesektoren fra 2009 konkluderer entydig når det gjelder konsekvensene av privatisering: «Det viktigste man oppnår ved å privatisere sektoren, er altså å redusere den gjennomsnittlige bemanningsgraden og lønnsnivået i sektoren».³¹

EKSEMPEL

Private barnehager sparer på bemanning, lønn og pensjon

Telemarksforskning sin undersøkelse av kostnadsforskjeller i barnehagesektoren, som de utførte på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, viser at kommunale barnehager i gjennomsnitt hadde 13,9 prosent høyere kostnader enn private barnehager. Gjennomsnittlig hadde de kommunale barnehagene 10 prosent høyere bemanning og nesten 20 prosent høyere lønn per årsverk. I tillegg har ansatte i private barnehager jevnt over dårligere pensjonsavtaler. Disse tre elementene forklarer dermed store deler av kostnadsforskjellen mellom private og kommunale barnehager.³²

EKSEMPEL

Baksiden av medaljen - Ammerudlunden sykehjem

Ammerudlunden sykehjem drives av Adecco Helse AS (se boks side 15). Sykehjemmet har flere ganger vunnet Oslo kommunes brukerundersøkelse for sykehjem, og kom i 2009 på andreplass etter kommunale Lindeberg omsorgssenter. Byråd for eldre og sosiale tjenester, Sylvi Listhaug fra Fremskrittspartiet, delte ut diplom og NHO Service laget skrytesak på sine hjemmesider.³³

I Fagbladet 5/2010 forteller Per Egil Johansen, nestleder i Fagforbundet Sykehjemsetatens Fagforening i Oslo, om baksiden av medaljen: De ansatte mottar ikke overtidsbetaling og går ulovlige dobbeltvakter, pensjonsavtalene er elendige, det gjennomføres ikke lokale lønnsforhandlinger med fagforeningene og arbeidsplanen utarbeides ikke i samarbeid med tillitsvalgte eller fagforeningen, slik arbeidsmiljøloven klart sier. I tillegg har både Fagforbundet og Norsk Syke-

pleierforbund store problemer med organisering ved sykehjemmet. De ansatte har vært redde for kontakt med fagforeningene, som heller ikke har fått det lovfestede innsynet i turnusen. Dette er altså Oslos mønstersykehjem.

Lønn

Når det gjelder lønninger for ansatte i kommersielle selskaper, sammenliknet med det offentlige, er det mange elementer å være oppmerksom på. Det er ikke tilstrekkelig å se kun på lønnstrinn. Det er særlig de elementene som kommer i tillegg til grunnlønnen, som skiller de kommersielle fra de offentlige aktørene. Mange kommersielle aktører har individuell lønnsdannelse, ikke ansiennitetsstiger, ordninger med bonuslønn knyttet til selskapets resultat eller den ansattes sykefravær, samt manglende ordninger for helge- eller kveldstillegg. Det er også vanlig at de ansatte fører timer, framfor å ha en fast månedslønn, og at de jobber mer for å oppnå den utbetalte lønna. I Oslo opplevde en ansatt som gikk fra et kommersielt sykehjem og tilbake til kommunen at hun gikk ned i lønnstrinn, men opp i utbetalt lønn på grunn av kommunens avtaler om tillegg.

Fagforbundet Sykehjemsetatens fagforening i Oslo opplyste til Fagbladet i 2009 at gjennomsnittlig årslønn i de kommersielle sykehjemmene ligger 30.000 kroner lavere enn i de kommunale sykehjemmene³⁴. I barnehagene er gjennomsnittlig lønnsforskjell på 28.000 kroner i året (se eksempel).

EKSEMPEL

Lønn i private og kommunale barnehager

Rapporten om kostnadsforskjeller i barnehagesektoren fra Telemarksforskning beskriver forskjeller i lønnsnivå mellom private og offentlige barnehager. Den viser at de private ligger klart lavere. Lønn per årsverk i de private barnehagene strekker seg fra 170.000-400.000 kroner, mens de kommunale barnehagene ligger mellom 250.000-400.000 kroner per årsverk. Gjennomsnittlig årslønn i private barnehager er 296.127, mens det i kommunale er 323.677. Det vil si et gjennomsnittlig lønnsgap på nærmere 28.000 kr. i året.³⁵ Rapporten skiller ikke mellom kommersielle og ideelle barnehager.

Nei til pirat sektor - helsepersonell ved kommersielle sykehjem

I januar og februar 2010 streiket Norsk Sykepleierforbund (NSF) under parolen «Nei til pirat sektor». - Vi kjemper for at kommersielle aktører skal måtte konkurrere med de andre på like vilkår - ikke på vår bekostning, sa forbundsleder i Sykepleierforbundet Lisbeth Normann under en appell i Oslo 27. januar.

Motparten var NHO Service. Kravene fra Sykepleierforbundet var like arbeidsvilkår som ved kommunale sykehjem, tariffestet minstelønn, ansiennitetsstige, rett til full lønn under sykdom, svangerskap og fødsel, samt pensjon på lik linje med kommunalt ansatte. NSF fikk støtte av en samlet fagbevegelse, men etter 11 dager stanset regjeringen streiken med tvungen lønnsnemnd. Rikslønnsnemnda ga NHO medhold, men kamplysten ble ikke slukket av den grunn.

«Kampen for bedre lønn og sosiale betingelser for våre medlemmer i dette området vil fortsette. Da vi streiket, fikk vi solid støtte fra Fagforbundet. Vi regner derfor med å fortsette kampen sammen med Fagforbundet slik at vi sammen kan forhindre dårligere vilkår for de helsearbeiderne som blir konkurranseutsatt», sa Lisbeth Normann etter Rikslønnsnemndas kjennelse.

31. august brøt Fagforbundet forhandlingene med NHO Service om ny pleie- og omsorgsoverenskomst for private pleie- og omsorgsinstitusjoner. - Vi fikk ikke gjennomslag for et nytt lønssystem basert på garanterte minstelønnsatser slik vi har i offentlig sektor, og derfor brøt vi. Vi krevde de samme tilleggene som i offentlig sektor og en omlegging til mistelønnsatser, samt de samme bestemmelsene når det gjelder lønn under sykdom og ved foreldrepermisjoner som vi har i offentlig sektor, sa Fagforbundets rådgiver i forhandlingsenheten, Unni Rasmussen til Fagbladet.

EKSEMPEL

Jobber dobbelt for samme lønn i rusinstitusjon

Fagbladet Fontene skrev i nr 11/2009 om Fossumkollektivet i Østfold, som er en institusjon for 16-23 åringer med rusproblemer. Stiftelsen har 100 ansatte og solgte tjenester til

Bufetat og spesialisthelsetjenesten for 73 millioner kroner i 2008. En sammenlikning av lønnsnivået mellom Fossumkollektivet og det statlige Skipvet omsorgssenter i nabokommunene, viser at de ansatte har omtrent samme årslønn. Ser man derimot på arbeidstid, så jobber de ansatte på Fossumkollektivet dobbelt så mye som de ansatte på Skipvet. Fossumkollektivet har tariffavtale, og er ikke av de verste i bransjen. Fontene fant i sin undersøkelse av ulike medlevertturnuser store avvik fra den statlige normen.

Pensjon

Pensjon er et sentralt område der de kommersielle aktørene kan spare penger, og utkonkurrere de offentlige og ideelle aktørene. Ansatte i private omsorgskonsern har overveiende dårligere pensjonsordninger enn offentlig ansatte. Det er i to hovedordninger for pensjon: ytelsesbasert og innskuddsbasert pensjon. De to viktigste forskjellene på disse ordningene er 1) hvorvidt de ansatte har garantier for hva de vil få ut i pensjon eller ikke, i dag avtafestet til 66 prosent av sluttlønn, og 2) om risikoen ligger på arbeidsgiver og pensjonsfond eller på arbeidstaker. Mens de ansatte i det offentlige (og som oftest i ideelle organisasjoner) har ytelsesbaserte ordninger, har de kommersielle aktørene som oftest innskuddsbaserte pensjonsordninger.

Forskjellen mellom de to ordningene gir de kommersielle en stor fordel ved anbudskonkurranser. Fordi de innskuddsbaserte ordningene er mye billigere enn de gode ytelsesbaserte ordningene i det offentlige, er det ofte lavere kostnad på grunn av dårligere pensjonsordning som er utslaget for at private aktører får oppdraget. For mer detaljer om pensjonsordninger og hvordan regnskapsføringsregler bidrar til å favorisere de innskuddsbaserte pensjonene, og dermed de kommersielle selskapene, se For velferdsstatens hefte *Når tall blir politikk – Hvordan private regnskapssystemer i offentlig sektor driver frem konkurranseutsetting og privatisering (2009)*.

EKSEMPEL

Kirkens Bymisjon utkonkurrert på pensjon

Paulus sykehjem i Oslo ble konkurranseutsatt for første gang i 2002. Som eneste ideelle aktør vant Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo (SKBO) en anbudskonkurranse om å drifte et

sykehjem. Ved neste anbudsrunde, i 2008, vant kommersielle Attendo Care AS. Selv om kvalitet skulle telle 70 prosent, og pris kun 30 prosent, vant Attendo Care på pris. -Vi hadde maksimal skår på kvalitet, så vi vet vi tapte på pris, sa Bymisjonen til Fagbladet i 2009.

SKBO har en pensjonsordning tilnærmet lik den i Oslo kommune, ettersom dette tidligere var et krav for å drive sykehjem i Oslo. Utgiftene til pensjon utgjorde hele 20 prosent av lønnsutgiftene i SKBOs tilbud om fortsatt drift av Paulus sykehjem. Minimum, og en ikke uvanlig sats, for de kommersielle er to prosent av lønn til pensjon. Slike forskjeller kan enkelt avgjøre en anbudsrunde til de kommersielles fordel.

EKSEMPEL

Pensjon i private barnehager

Telemarksforskning viser til ulike beregningsmåter for størrelsen på pensjonene i sin rapport om kostnadsforskjeller i barnehagene. De bruker pensjonskostnadens andel av de totale personalkostnadene og pensjonsutgifter per årsverk som mål for å se forskjeller i pensjoner mellom private og offentlige barnehager.

Gjennomsnittlig har de private barnehagene pensjonsutgifter per årsverk på 13.500 kroner, mens de kommunale barnehagene har pensjonsutgifter per årsverk på 49.000 kroner. Mens når det gjelder pensjonskostnadens andel av personalkostnader, varierer kommunale barnehagers pensjonsandel fra 7,7 prosent til 19,2 prosent av de totale personalkostnadene, mens variasjonen i de private barnehagene er fra 0 til 21,3 prosent.³⁶ Telemarksforskning poengterer ovenfor For velferdsstaten at tallene ikke er helt sammenliknbare, men at det er betydelige forskjeller mellom private og kommunale pensjonskostnader, og at kommunene i tillegg har mer omfattende forsikringsordninger for sine ansatte.

Bemanning

Å redusere bemanningen er et enkelt grep, dersom man ønsker å tjene mer penger på å utføre velferdstjenester. Det er flere måter å endre bemanningen på: Øke arbeidsmengden, bruke mindre faglært arbeidskraft, kutte antall ansatte slik at de som er igjen må jobbe mer og fortere. Bemanning henger imidlertid svært tett sammen med kvaliteten på tjenestene. Som

eksempelet fra Midtåsenhjemmet i Oslo viser, kan lav bemanning eller utstrakt bruk av ufaglærte svært få negative konsekvenser.

I tillegg til økt press på egne ansatte, ser vi økende bruk av innleid og midlertidig arbeidskraft også i offentlig sektor. Vikarbyråer, bemanningsfirmaer og bedrifter som heller leier inn personer med enkeltmannsforetak enn å ha fast ansatte, gjør det mulig for selskapene å gi enda dårligere lønns- og arbeidsbetingelser til de som jobber der. Midlertidig og innleid arbeidskraft er både et problem for de som ikke får fast ansettelse og fast lønn, og for kontinuitet, kvalitet og kompetanse i selve tjenesten.

EKSEMPEL

Fylkeslege måtte gripe inn – for lav bemanning og for få faglærte

Aftenposten skrev i september 2007 om grove kvalitetsbrudd ved Midtåsenhjemmet i Oslo som da var drevet Attendo Care AS. Beboere, ansatte og pårørende meldte om kritikkverdige forhold grunnet lav bemanning og få faglærte på jobb. Kun det aller mest nødvendige av pleie ble utført, ingen stimulering eller hygge og sparsommelige måltider. De helsemessige forholdene var så dårlige at fylkeslegen måtte gripe inn.³⁷

Arbeiderpartiveteran Håkon Lie, som selv bodde på Midtåsenhjemmet vinteren før han døde, advarte også sterkt mot driften. – Attendo tjener penger på de eldre på en mest uetisk og umoralsk måte, skrev han i et notat om kommersiell sykehjemsdrift.³⁸

Ledelsen i Attendo Care avviste kritikken. Byråd for velferd og sosiale tjenester i Oslo, Sylvi Listhaug (Frp), bekreftet at Attendo Care mistet kontrakten om fortsatt drift av Madserudhjemmet på grunn av dårlig kvalitet. Fra 4. januar 2010 tok Adecco Helse AS over driften av Midtåsenhjemmet. Attendo Care driver fortsatt flere sykehjem i Norge (se boks side 15).

EKSEMPEL

Sosial dumping av filippinske omsorgsarbeidere i Oslo

I november og desember 2008 skrev Dagsavisen om sosial dumping i omsorgssektoren i Oslo. Den konkrete saken knyttet seg til filippinske helsearbeidere som jobbet i Norge gjennom selskapet ASOR. En granskningsrapport utarbeidet av konsulentfirmaet PriceWaterhouseCoopers (PWC), viste at helsearbeiderene jobbet langt utover det som

er lovlig ifølge Arbeidsmiljøloven, at de var lønnet godt under tariff og at de ikke hadde pensjonsordninger.

Byråd for velferd og sosiale tjenester, Sylvi Listhaug (Frp), uttalte tross det at «Rapporten påpeker riktignok at det skjer avvik i forbindelse med arbeidstid og lønnsforhold, men så langt vi kan se kan ikke dette sies å falle innenfor definisjonen av sosial dumping.» I august 2010 kom Kommunerevisjonen med sin rapport om ASOR. Gjennomgang av fakturaer fra 2006 til 2008 viser at 20 filippinske sykepleiere ikke har fått betaling for 660 timers arbeid for kommunen. «Dette er uryddig og i verste fall sosial dumping», konkluderer Kommunerevisjonen.

ASOR har hjelpepleiere og sykepleiere i elleve bydeler i Oslo. Ifølge Erling Folkvord (Rødt) har de mottatt 65 millioner kroner fra kommunen for utleie av helsepersonell. ASOR forklarer at det kan hende at to har jobbet sammen og at timene er bakt inn i lønna til den ene. De vil ellers ikke uttale seg før de har lest rapporten.³⁹

EKSEMPEL

Frilansbarnevern

Bruken av innleide konsulenter har eksplodert i det kommunale barnevernet de siste årene. Den største aktøren er Barnevernskompetanse AS. Selskapet har hovedkontor i Oslo, men har levert tjenester til over 100 kommuner over hele landet, skriver fagbladet Fontene (4/2010).

Barnevernskompetanse AS har ikke fast ansatte, men leier inn underleverandører og frilansere som enten er enkeltmannsforetak eller egne aksjeselskaper. Slik unngår Barnevernskompetanse å betale arbeidsgiveravgift og andre sosiale utgifter, samtidig som de fraskriver seg arbeidsgivers tradisjonelle lønnpplikt, altså å lønne ansatte uansett variasjoner i arbeidsmengden.

Profittmaksimerende strategier

I tillegg til å underby hverandre på dårlige lønns-, pensjons- og arbeidsforhold, bruker de kommersielle selskapene ulike profittmaksimerende strategier for å øke fortjenesten. Vi har valgt å se særlig på tre slike strategier: 1) strategisk selskapsstrukturering, 2) skumme fløten og 3) ta betaling for ekstratjenester.

På hver sin måte undergraver disse profittstrategiene idealer i velferdsstaten. En stadig jakt på nye og «innovative» selskapsformer, drevet fram av mål om økt profitt og mindre skatt, undergraver fellesskapet både gjennom å minimere bidrag (skatt) og ved å misbruke den omfattende tillitt som velferdsstaten hviler på. Når selskapene skummer fløten ved å ta de enkleste tjenestene og de beste markedene, utarmes det offentlige. De sitter igjen med ansvaret for de kompliserte diagnosene, tyngste brukerne og områdene med store avstander og få folk. Ved å tilby ekstra tjenester til dem som har penger å betale med, undergraves selve likhetstanken i velferdsstaten.

Strategisk selskapsstrukturering

Strategisk selskapsstrukturering er en samlebetegnelse vi benytter for å omtale det mangfold av strategier som eiere har for strukturere selskapene og deres regnskaper ut i fra målet om å utnytte markeder og maksimere profitt. Det kan gjøres gjennom bruk av smutthull i lovverket (se eksempel om familiebarnehager under og på side 12 og 23), unngå skatt ved regnskapstriksing og skatteparadis, ved å løsrive seg fra offentlig kontroll gjennom etablering av uoversiktlige eierskaps- og konsernstrukturer eller unndra arbeidsgiveransvar gjennom innleie av arbeidskraft. I tillegg kommer problemstillingene med skatteparadis, som beskrevet på side 16.

Strategisk selskapsstrukturering er en velbrukt næringslivsstrategi. Det er opphav til en eksplosivt økende bransje av forretningsadvokater, organisasjonskonsulenter, skatteplanleggere og næringslivsstrateger. Det finnes per i dag få begrensinger for hvordan selskapene skal organisere sin virksomhet. Dermed kan kommersielle aktører boltre seg i et hav av ulike organisasjonsformer som aksjeselskap, enkeltmannsforetak eller Norsk utenlandsk foretak (Nuf) eller uoversiktlige kombinasjoner av disse i store omsorgskonsern. Slik åpnes kjernetjenestene i velferdsstaten for en hel verden av profittstrategier.

Seks strategier for å sno seg unna et utbytteforbud

Professor ved Norges Handelshøyskole, Terje Hansen, kritiserte i et innlegg i Dagens Næringsliv 18. august 2010 den rødgrønne regjeringens forslag om begrensning av utbytte i barnehage-sektoren. Hans hovedpoeng var at et slikt utbytteforbud var enkelt å sno seg unna. Professoren

beskriver ikke mindre enn seks metoder selskaper kan bruke for å omgå det foreslåtte lovverket, som kun regulerer den regnskapsmessige posten «utbytte».

Hansens første metode er å dele selskapet opp i et driftsselskap og et eiendomsselskap. «Gjennom husleien som driftsselskapet betaler, vi man i praksis kunne avleire resultatet av den totale virksomheten i eiendomsselskapet, som ikke er utbyttebegrenset». Den andre metoden er å drive barnehage gjennom et enkeltpersonforetak, heller enn et aksjeselskap, «...dermed rammes ikke eieren av utbyttebegrensningen.» Videre kan selskapene «ta ut inntekt i form av høyere lønn, pensjonsrettigheter og ulike former for frynsegoder» eller «inkludere familiemedlemmer i styret og som ansatte mot god betaling.» Hansens femte metode er at selskapene kan «fisjonere ut selskapets finansielle plasseringer i et eget selskap, som teknisk sett ikke er utbytte.» Til slutt dveler professoren retorisk ved de enkelte enhetenes bidrag til morselskapet: «Og hva med konsernbeskatningen? Skal ikke barnehageselskapene som inngår i et skattekonsern kunne yte konsernbidrag?»

Uten at det trolig var intensjonen, gir innlegget en god beskrivelse av problemstillingene med å åpne offentlige tjenester for kommersielle aktører som med ulike strategier søker å maksimere profitten.

Skummer fløten

De kommersielle aktørene har ikke det samme helhetlige ansvaret som det offentlige har. Derfor kan de tjene penger på å «skumme fløten» fra universelle velferdstjenester. Det vil si at de spesialisere seg på å utføre de enkleste eller best betalte tjenestene i det nye stykkprisfinansierte systemet. Eksempelvis er ikke de private sykehusene pålagt å ha full akuttberedskap, slik de offentlige sykehusene skal ha. De private aktørene har heller ikke ansvar for at befolkningen får et likt tilbud uansett hvor de bor i landet, eller å oppfylle velferdsstatens ideal om at tilbudet skal være like godt for alle uansett økonomisk evne.

Da friskoleloven åpnet for etablering av kommersielle skoler, åpnet den omstridte svenske friskolegiganten John Bauer-gymnaset to videregående skoler i Norge: En i Oslo og en i Bergen. Dette er et klassisk eksempel på at de private aktørene etablerer seg i de største markedene, og ikke nødvendigvis der behovene er størst. Den samme, klare tendensen finner vi innenfor private sykehus og private hjemmehjelpstjenester.

EKSEMPEL

Private sykehus behandler de lønnsomme og enkle pasientene

I 2005 laget NRK Brennpunkt en dokumentar om framveksten av private sykehus og klinikker etter sykehusreformen fra 2002, der staten overtok driften av sykehusene og omdannet dem til frittstående foretak. Brennpunkt viser at i kjølvannet av reformen økte antallet private klinikker fra sju i 2001 til 24 i 2005. I dokumentaren forklarer professor i Helsepolitikk ved Universitetet i Oslo, Terje P. Hagen, hvordan de private sykehusene har slått seg opp: - Innenfor de enkelte diagnosegruppene, så har private sykehus tatt ut de enkleste pasientene. Og det er også for de enkleste pasientene at vi har sett den sterkeste reduksjonen i ventetid.

EKSEMPEL

Barn med spesielle behov går oftere i kommunale barnehager

Rapporten om kostnadsforskjeller i barnehagesektoren viser at det går dobbelt så mange barn med behov for særlig tilrettelegging i kommunale barnehager enn i private barnehager. Tallene i rapporten viser at gjennomsnittlig er mellom 6,5-7,1 prosent av barna i kommunale barnehager er barn med spesielle behov, mens tilsvarende andel for private barnehager er 3 og 3,3 prosent. Rapporten skiller ikke mellom kommersielle og ideelle aktører, men for familiebarnehagene er tallet 0,4 prosent.⁴⁰

Ekstra tjenester for dem som betaler

Den klassiske problemstillingen med private velferdstjenester er at de kun er tilgjengelige for dem som har råd til å betale. Under dagens regime, der det i mange tilfeller er det offentlige som betaler, argumenteres det med at dette ikke lengre er en relevant problemstilling. Sannheten er at dette ikke har fjernet problemet, men bare endret det: Selv om alle får basistjenestene dekket, er det fortsatt kun noen som har råd til å betale for de ekstra tjenestene som de private tilbyr. Det er særlig dette «ekstramarkedet» som er av interesse for de kommersielle aktørene. Dette er også hovedgrunnen til at selskapene i særlig grad konsentrerer seg om de store byene, der «ekstramarkedet» er størst.

EKSEMPEL

«Sopar inn på privat heimehjelpsteneste»

«Det er ingen tvil om at kjøpekrafta er stor blant dei eldre.» Dette sa distriktsleder i City Maid, Anne Marit Håversen til Bergens Tidende i august 2007.⁴¹ Det er heller ingen tvil om at det å tilby tjenester til de som kan betale utover det kommunen tilbyr, er en sentral strategi for de private selskapene. Derfor er de eldres private kjøpekraft interessant for kommersielle hjemmehjelpsselskaper. City Maid var en av de første aktørene på markedet da Bergen i 2004 konkurranseutsatte hjemmehjelpstjenesten. Selskapet opererer nå i Bergen, Oslo, Drammen, Østfold, Stavanger og Trondheim.

Del 3: Alternativer, tiltak og motmakt

Mer privatisering og konkurranseutsetting er ingen naturlov. Det er ikke riktig at det kommer som en nødvendig følge av globalisering, offentlig ineffektivitet eller stramme budsjetter. Privatisering kommer som følge av politiske valg og av endrede maktforhold i samfunnet. Det vil si at det også finnes andre politiske muligheter. Økt privatisering har kommet over hele Europa og verden fordi noen har kjempet det fram. Skal vi endre denne utviklingen må noen kjempe fram alternativer, og noen må skape motmakt.

Alternativet til privatisering og private aktører er at det offentlige driver tjenestene med egne ansatte, i offentlig regi, såkalt egenregi. Dette er den normale måten å drive offentlige velferdstjenester på i et samfunn der dette er knyttet til allmenne rettigheter, og ikke personlig betalingsevne. Velferdsstaten, der man bidrar etter evne og får etter behov, er kjempet fram med mål om sosial og økonomisk utjevning. De kommersielle tjenesteleverandørene utfordrer dette fundamentalt gjennom sin søken etter profit.

Derfor er det god grunn til å utvikle politikk og tiltak for å holde kommersielle interesser unna velferdsstaten. Tiltak for å oppnå dette er forbud mot profituttak, kamp for like lønns- og arbeidsvilkår, og prioritering av offentlig eller ideelle tjenesteytere. Likevel, full åpenhet og demokratisk kontroll får vi bare ved at tjenestene drives i offentlig egenregi.

Det er ikke alltid det holder med gode løsninger og den beste argumentasjonen. For å få gjennomslag for disse alternativene og de skrittvis tiltakene må noen utgjøre og skape en motmakt. Motmakt skapes når mange engasjerer seg i en sak. Derfor er det å spre kunnskap og mobilisere flere, avgjørende for å skape motmakt.

Alternativet: Offentlig egenregi og kvalitetsutvikling med egne ansatte

Når virksomhet drives i egenregi, kan stat og kommune drive ressurseffektiv omstilling og utvikling ut fra innbyggeres behov, og med bruk og utvikling av ansattes kompetanse. Hvert skritt i retning markedstenkning, det være seg utskilling, bestiller/utfører, stykkpris/penger følger brukersystem, reder grunnen for konkurranseutsetting og privatisering. De reduserer ansattes mulighet til å tenke helhetlig på sitt samfunnsoppdrag.

De siste tiårs utvikling med stadig sterkere innslag av marked og konkurranse i det offentlige, har også satt sine spor i norsk og internasjonalt lovverk. Derfor kan lovverk for offentlige tjenester og offentlige anskaffelser, EU-regler og tilpasning til Verdens handelsorganisasjon (WTO) være en utfordring når det gjelder egenregi. Offentlige tjenester og virksomheter må imidlertid ikke nødvendigvis underlegges anskaffelsesloven og evige runddanser med konkurranse. Handlingsrommet er betraktelig større enn det mange påstår. For velferdsstaten har viet dette temaet stor oppmerksomhet i artikkelserien «Ta tjenestene tilbake», som ligger på våre nettsider.

Stadig kvalitetsutvikling er viktig for å møte nye utfordringer i et samfunn i rask endring. Erfaringer viser at med felles innsats ligger forholdene best til rette for å gjøre dette i offentlig sektor – til fordel både for innbyggerne og de ansatte – og innenfor de økonomiske rammene som gis. Det er imidlertid sterke motkrefter som vil undergrave slike initiativ.

EKSEMPEL

Modellkommuner og kvalitetskommuner - dugnad for kommunal fornyelse

Tidlig på 1990-tallet tok Norsk Kommuneforbund (NKF) - som nå er en del av Fagforbundet, opp kampen mot den stadig økende privatiseringen i offentlig sektor. Privatiseringen og konkurranseutsettingen var blitt en del av omstillings- og moderniseringstrenden. NKFs motstrategi ble modellkommuneforsøkene, der de ansatte skulle involveres som «motorer» i samarbeidet, og der innbyggerne/brukerne sto i sentrum. Fagforeningene skulle være aktive aktører i omstillingsarbeidet. Erfaringene er entydig positive.

På nasjonalt nivå ble det i 2006 undertegnet et forpliktende samarbeid mellom Kommunal- og regionaldepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, KS og hovedsammenslutningene LO-kommune, YS-kommune, UNIO og Akademikerne. Dette ble kalt Kvalitetskommuneprogrammet og var inspirert av Modellkommunene. Sentralt i programmet, er trepartssamarbeidet. I kommunen innebærer det et likeverdig samarbeid mellom politikerne, den administrative ledelsen og de ansatte ved deres organisasjoner. Stadig nye kommuner ble med i programmet som innebærer lærings- og utviklingsprosesser for en bedre kommune med de ansatte som motorer i omstillingsarbeidet og brukerne i sentrum.

Da evalueringsrapporten ble skrevet i 2010 var 138 kommuner engasjert i programmet. Evalueringen har vist at programmets arbeidsmåte er vellykket. Programmet har vitalisert samarbeidet i kommunene, skapt møteplasser for dialog og lagt til rette for utvikling og læring. De kommunene som har holdt på lengst viser de beste resultatene. Kvalitetskommuneprogrammet ble avsluttet sommeren 2010, men Regjeringen har lovet en videreføring av arbeidsmetodene. Formen på videreføringen er høyst uklar, og det er en stadig kamp mot profittinteressene som ikke ønsker denne utviklingen.

Tiltak 1: Forbud mot privat profittuttak

En enkel måte å bekjempe de profittsøkende omsorgskonsernene på, er å forby de private aktørene å ta ut profitt fra offentlige velferdstjenester. Et slikt forbud har lenge vært praktisert i grunnskolen i Norge. Der er det åpnet for pedagogiske alternativer, men ikke for kommersielle aktører.

Slik er forbudet mot utbytte i privatskoler

Privatskoleloven fra 2006 stiller strenge krav til bruk av offentlige tilskudd og skolepenger i hhv. grunnskoler og videregående skoler. Det framgår i loven at uttak og disposisjoner som innebærer at offentlige tilskuddsmidler eller egenandeler fra elevene, ikke kommer elevene til gode, men tas ut som profitt, er i strid med loven. Det er også begrensninger på omfang av skolepenger som kan betales. Budskapet er enkelt: Pengene skal gå til skole, ikke til privat profitt.

Privatskoleloven: § 6-3. Krav til bruken av offentlige tilskot og skolepenger

Alle offentlige tilskot og skolepenger skal kome elevane til gode. Dette inneber mellom anna at skolen ikkje kan

a) gi utbytte eller på annan måte overføre overskot til eigarane eller deira nærstående, verken når skolen er i drift eller om drifta blir nedlagd.

b) pådra seg kostnader i form av leigegifter for eigedom eller lokale som tilhører skolens eigarar eller deira nærstående eller på anna måte pådra seg kostnader som kan innebere at alle offentlege tilskot eller eigendelar frå elevane ikkje kjem elevane til gode. Departementet kan gi nærare forskrift om forbod mot utbytte eller anna overføring som nemnt i første ledd bokstav a.⁴²

Foreløpig er det bare i grunn- og videregående skole det finnes slike reguleringer av profitt på virksomhet og eiendom. Det er imidlertid all grunn til å utvide dette forbudet – for å beskytte velferdsstatens kjerne-tjenester.

Den rødgrønne regjeringa la i utgangspunktet ingen begrensninger på privat profitt for private barnehageutbyggere under sin offensive barnehagesatsing. Resultatet lot ikke vente på seg. Store nasjonale og internasjonale barnehagekonsern har profittert stort på offentlig finansiering. I 2010 la regjeringen fram et forslag om å begrense profittuttak fra barnehagene.

EKSEMPEL

Lov om tak på utbytte i barnehagesektoren

I den rødgrønne regjeringas forslag til nytt finansieringssystem for ikke-kommunale barnehager ligger et forslag om å begrense utbytte til «rimelig avkastning og rimelig vederlag» og en bestemmelse om fortjeneste ved salg av barnehagen. Forslaget representerer en innstramming av barnehageloven, men er fortsatt betydelig svakere enn regelverket for grunnskolen. Lovforslaget lyder:

§ 14a. Krav til bruken av offentlige tilskudd og foreldrebetaling i ikke-kommunale barnehager

Offentlige tilskudd og foreldrebetaling skal komme barna i barnehagen til gode. Dette inneber blant annet at barnehagen ikke kan

a) føre over verdier til eierne eller deres nærstående utover rimelig avkastning på egenkapital verken når barnehagen er i drift, selges eller opphører.

b) pådra seg kostnader for varer og tjenester overfor eierne eller deres nærstående utover rimelig vederlag.

Departementet gir i forskrift krav til dokumentasjon og utfyllende bestemmelser om hva som er rimelig avkastning etter bokstav a og rimelig vederlag etter bokstav b. Forskriften er ment å gjelde fra 1. januar 2011 og er i skrivende stund på høring. Utdanningsforbundet og Fagforbundet, som organiserer ansatte i barnehagesektoren, ønsker begge et forbud mot profittuttak i barnehagesektoren på lik linje med regelverket i skolen. De går lengre enn regjeringas forslag. Dette er også For velferdsstatens standpunkt.

Tiltak 2: Like lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår

Tiltak mot sosial dumping og lønnskurransse har fått mye oppmerksomhet i privat sektor, som innenfor bygg, anlegg og transport. Med det økte antallet kommersielle aktører er det nødvendig med økt oppmerksomhet på dette også innenfor offentlig sektor.

Som beskrevet i del 2 i dette heftet, utgjør personalkostnadene storparten av utgiftene innenfor velferdstjenestene. Derfor er anbudskonkurranser i stor grad en konkurranse om hvem som har lavest mulig utgifter til bemanning, lønn og pensjon. Minimeres muligheten til å underby hverandre på disse områdene, vil også de kommersielle aktørens konkurransefortrinn minske. Krav om like lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår vil kunne begrense omfanget og skadevirkningene av kommersielle tjenesteleverandører. Fagbevegelsens styrke er med andre ord avgjørende.

I tillegg er det behov for bedre lovverk og forskrifter når det gjelder sosial dumping – og ikke minst streng håndheving av dette regelverket.

EKSEMPEL

Bruk handlingsrommet for sosiale hensyn i offentlige anskaffelser

Det statlige Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) har sett på handlingsrommet for sosiale hensyn ved offentlige anskaffelser. Forfatterne av rapporten kritiserer de svenske myndighetene for å være alt for forsiktige og vise manglende politisk vilje til å utnytte handlingsrommet for sosiale krav. Deres budskap er at politikerne er overforsiktige med sosiale krav ved offentlige innkjøp og at offentlige innkjøp må tilbake til politikk og samfunnsdebatt.

- Myndigheter som vil legge opp til kontraktvilkår som berører lønninger og avtalevilkår i den grad det er forenlig med anskaffelsesreglene i EU/EØS, tør kanskje ikke våge det så

lengre det ikke fins noen veiledning om det. (...)Vi tror at en akseptabel holdbar politikk for offentlige anskaffelser også må integrere sosiale og etiske perspektiver. Vi mener at også EU-reguleringen gir et rimelig handlingsrom for dette.⁴³

EKSEMPEL

Statlig tiltak mot sosial dumping i offentlige anskaffelser

Den rødgrønne regjeringa innførte i 2009 en ny forskrift mot sosial dumping innenfor offentlige anskaffelser. Forskriften pålegger staten som innkjøper av offentlige tjenester å sjekke at de ansatte ved private institusjoner som leverer til det offentlige har «lønns- og arbeidsvilkår som ikke er dårligere enn det som følger av gjeldene landsomfattende tariffavtale, eller det som ellers er normalt for vedkommende sted og yrke» (Forskrift av 8.2.2008, nr 112).

Fagbladet Fontene skrev høsten 2009 om manglende oppfølging av den nye forskriften. Deres eksempel var Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) som er ansvarlig for innkjøp av statlige barnevernstjenester. På spørsmål fra Fontene svarte Bufdir at det var kvalitet og pris per plass som avgjør hvem som vinner et anbud. Lønns- og arbeidsvilkår er ikke med i vurderingen av kvalitet.

Tiltak 3: Prioritere offentlige eller ideelle tilbydere

Dersom en tjeneste er vedtatt konkurranseutsatt eller underlagt lovverket om offentlige anskaffelser, kan i mange tilfeller de kommersielle aktørene stenges ute. Både EØS-lovverket og det norske lovverket åpner for å prioritere ideelle aktører i helse- og omsorgssektorene. Å ha anledning til å prioritere ikke-kommersielle aktører framfor kommersielle aktører, betyr også at det er lov å unnta barnevernet og omsorgstjenestene fra hele konkurranse- og anbudshysteriet.

Norge vant i EØS-retten - får utelukke de kommersielle fra sosiale tjenester

I 2009 gav Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) over to milliarder til ideelle organisasjoner som driver barnevernsinstitusjoner og andre barnevernstiltak. Oppdraget fra regjeringen etter 2009 er at det offentlige skal prioritere å bruke egne institusjoner,

og velge ideelle organisasjoner framfor kommersielle aktører når de tildeler oppdrag innenfor barnevernet.

Denne praksisen, og forskrifta som regulerer dette, ble av kommersielle barnevernsaktører klaget inn for ESA, EFTAs overvaksingsorgan, for brudd på EUs lovverk om offentlige anskaffelser. De kommersielle aktørene mente det norske lovverket var i strid med EUs lovverk for offentlige anskaffelser, ettersom det norske lovverket åpner for å prioritere ideelle aktører og dermed utelukke de kommersielle.

21. juni 2010 kom ESA med sin avgjørelse i saken. Den norske stat fikk medhold. Det er dermed konkludert at det er fullt lovlig å prioritere ideelle barnevernsaktører og utelukke de kommersielle tilbyderne i anskaffelser av helse- og omsorgstjenester.

EKSEMPEL

Prioritering av aktører i barnevernet og Helse-Vest

Både Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Helse-Vest har nylig benyttet seg av muligheten til å utelukke kommersielle aktører i anskaffelser av helse- og omsorgstjenester.

I tildelingsbrevet til Bufdir 2010, altså brevet som beskriver hvordan Bufdir skal bruke pengene de har fått tildelt i statsbudsjettet, kom det tydelige føringer på at det skulle prioriteres offentlige og ideelle aktører. «Bufdir skal i størst mulig grad benytte offentlig drevne tiltak, dernest ideelle. Det er et mål å redusere bruken av kommersielt drevne barnevernstiltak» og «ideelle organisasjoner skal prioriteres framfor kommersielle ved tilbud om kjøp av plasser av samme kvalitet, dersom de er konkurransedyktige på pris».⁴⁴

Helseforetaket Helse-Vest bestemte våren 2010 å begrense en anskaffelse av tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige til kun å inkludere ideelle aktører. Den anslåtte verdien av anbudet var 230 millioner kroner per år, i fire år.⁴⁵

Motmakt: Bli kommuneaktivist på 1-2-3

En stor del av privatiseringen av velferdstjenestene skjer på kommunalt nivå. Derfor er det avgjørende for forsvaret av velferdsstaten at alle

kommuner har sine kommuneaktivister. **VIKTIG:** Du trenger ikke sitte i kommunestyre for å være kommuneaktivist! En kommuneaktivist har i hovedsak tre sentrale verktøy: Kunnskap, gode politiske krav og mulighet til å mobilisere motmakt.

1. **Samle kunnskap:** Kunnskap er fortsatt makt. Derfor kan litt gravearbeid være viktig for utfallet av en sak. Er det for eksempel forslag om å privatisere kommunens barnehager eller konkurranseutsette et sykehjem, kan et godt kunnskapsgrunnlag være avgjørende.

a) **Fakta om den konkrete saken:** Hvorfor ønsker kommunen å privatisere? Finnes det noen ytre drivkrefter (eks. interesserte selskap?), skyldes det på pengemangel, er det ideologiske drivkrefter eller noen som hevder at lovverket krever konkurranseutsetting? Hvem fremmer forslaget? Hvilke andre løsninger har vært vurdert? Her kan det være lurt å ta kontakt med kommuneadministrasjonen eller noen i kommunestyret.

b) **Bakgrunnsinformasjon:** Når fakta er innhentet, er det tid for å skaffe ekstra bakgrunnsinformasjon. For eksempel kan man vise til hvordan alle konkurranseutsatte sykehus i Oslo er drevet av kommersielle omsorgskonsern, eller hvordan private barnehager sparer penger på bemanning, lønn og pensjon til sine ansatte. Har et konsulentfirma eller et interessert selskap vært involvert i saken, prøv å finne ut noe om deres bakgrunn. Videre, se på hvordan økonomisk innsparing er begrunnet, og hvor de påståtte innsparinger er.

c) **Veien videre:** Hvor står saken, og hva skal skje framover? For å kunne planlegge videre arbeid er det viktig å kjenne planene for den politiske prosessen.

2. **Utforme politiske krav:** Det er lov å bare være for eller imot en sak. Men det er en stor fordel med mer konkrete politiske krav. Ideelt sett bør du ha både klare mål, konkrete løsninger og gode begrunnelser.

a) **Mål:** Målet bør være så konkret som mulig. Stopp privatiseringen av kommunens barnehager, ingen barnevernsbarn (evt. bestemødre, barnehagebarn, renholdere, etc.) på anbud, nei til konkurranseutsetting, ta tjenestene tilbake i egenregi, er noen

eksempler på tydelige og konkrete politiske målsetninger.

b) **Løsninger:** Det er alltid smart å ha et forslag til alternativ løsning. Når det gjelder konkurranseutsetting og privatisering, er alternativet at kommunen skal fortsette å drive tjenestene i egen regi. Eventuelt kan man i noen tilfeller kreve at anbudet begrenses til ikke-kommersielle aktører.

c) **Begrunnelser:** Hvilken begrunnelse man velger, kommer an på saken. I de fleste kommuner vil økonomi være en hovedsak. Se del 2 og introduksjonen i som omhandler hvordan de får privatisering og konkurranseutsetting til å se billigere ut, og hva et eventuelt billigere tilbud går på bekostning av. Eksempler fra andre sektorer og andre land er gode å ha. Dette finnes blant annet på våre nettsider www.velferdsstaten.no.

3) **Mobiliser:** Sammen er vi sterke. Desto flere som støtter en sak, jo mer sannsynlig er det at saken får gjennomslag. Det er ikke alltid det holder å ha de beste argumentene. Derfor er det avgjørende at å mobilisere så mange som mulig til å engasjere seg i saken.

a) **Allianser:** Brede allianser får lettere gjennomslag. Fagforeninger, brukerforeninger, lokallag av alle slag, partier osv. Her er det viktig å tenke bredt og utradisjonelt. Det er også viktig å få med noen som kan gi kampen økt legitimitet, slik som brukere og slike som ikke kan hevdes å ha egeninteresse i saken. Som tredje gruppe er det viktig med noen som kan gi autoritet til kampen. Folk som har tillit i befolkningen, slike som kunstnere, gamle politikere, akademikere, ledere for trossamfunn osv.

b) **Spre budskapet:** Hvordan skal vi få ut budskapet vårt? Folkemøte, en protestsang, Facebook, klistre plakater, stå på torget, lage nettside, troppe opp på kommunestyremøtet, lokalavis, regional avis, nasjonal avis, samle underskrifter. Ikke glem at stortingspolitikere er valgt lokalt. Det slår aldri feil at de bryr seg mer om et avisoppslag i lokal- eller regionalavis enn i hovedstadspressa. Test partiene - det er alltid godt mediest-off. Skoler politikere, så de aldri kan si at de ikke visste, ikke skjønnte hva de gjorde. Hjelp politikere til å utforme spørsmål

som de kan stille i en interpellasjon i kommunestyret, fylkes- eller Storting.

c) **Ikke glem hvor avgjørelsen tas:** Ansvar for konkurranseutsetting og privatisering ligger på våre folkevalgte politikere. Det er i kommunestyret et eventuelt vedtak må gjøres. I tillegg til å spre budskapet, må det også legges press på politikerne som til slutt skal ta avgjørelsen. Tenk om protestsangen, plakaten og Facebook-siden gikk kommunepolitikere hus forbi? Send gjerne et brev til kommunestyret og/eller alle partiene der dere redegjør for saken deres.

Bli med på jakt i den store selskapsjungelen

En av de store utfordringene med de kommersielle selskapene er å få oversikt over dem. Både når det gjelder eierskaps- og selskapsstruktur, samt profittuttak, gjenstår det mye gravearbeid. 2006 startet Attac Tromsø skattejakten etter selskap som leverer til kommunen og er organisert i skatteparadis⁴⁶. Vi utfordrer alle kommuneaktivister til å kaste seg inn i en spennende jakt i den store selskapsjungelen. Jo flere som etterspør informasjon og bidrar i gravearbeidet, desto mer informasjon får offentligheten.

Et godt verktøy i denne jakten er nettsiden www.proff.no. Her finner du store mengder informasjon om norske selskaper. Her kan du relativt enkelt søke deg fram til regnskap, eiere, aksjonærer, datterselskaper, morselskap og eiernes ulike roller i norsk næringsliv. Mye av informasjonen om selskapene i dette heftet, er hentet fra denne nettsiden.

Et annet tips er å lese grundig på selskapenes nettsider. Der finnes gjerne oversikt over såkalte underliggende enheter, som gjerne ikke er registrert som egne foretak og dermed ikke framkommer i oversikter som på proff.no. Ofte kan du også finne mye informasjon gjennom generelle internettsøk, på www.google.com, eller søk i nyhetsdatabaser.

RESSURSER

Siste hefter i For velferdsstatens skriftserie

Hefte nr 8 i For velferdsstatens skriftserie: **Når tall blir politikk**

For velferdsstaten har, i samarbeid med deFacto, utarbeidet et studiehefte om New Public Management (NPM) - Når tall blir politikk - med særlig vekt på bruken av lønnsomhetsregnskaper i offentlig sektor.

Hefte nr. 7 i For velferdsstatens skriftserie: **Til teneste for kven? Om EU sitt tenestedirektiv**

Heftet er på 50 sider og gir ei brei innføring i EU sitt tenestedirektiv. Direktivet blir sett i sammenheng med EU sin Lisboa-strategi og målet om aukande marknad-sorientering innan tenestesektoren.

Hefte nr. 6 i For velferdsstatens skriftserie: **Sosial dumping**

Heftet er på 56 sider og inneholder artikler av Ingrid Fiskå, styremedlem i Attac Norge, Roy Pedersen, leder i Oslo Bygningsarbeiderforening, Even Tømte, journalist i Fagbladet og Jorid Tveita som er nestleder i Oslo og Akershus Hotell- og Restaurantarbeiderforening.

Hefte nr. 5 i For velferdsstatens skriftserie: **Kampen om konkurranseutsetting**

Heftet er på 46 sider i A5-format og inneholder artikler av hhv. Asbjørn Wahl, daglig leder i For velferdsstaten, Tove Stangnes, tidligere nestleder i Fagforbundet og Magnus E. Marsdal, daværende journalist i Klassekampen.

Titlene refererer til skribentenes daværende verv/stilling.

For velferdsstaten på internett

For velferdsstatens nettsider www.velferdsstaten.no oppdateres jevnlig med ulike saker. Her finner du også lenker til andre nettsider. For videre arbeid med dette heftets tema anbefaler vi særlig å ta en titt på følgende av våre sider. Disse kan søkes opp i hjemmesidens søkefelt øverst til høyre.

Artikkelserien «**Ta tjenestene tilbake**» om offentlige tjenester der Helene Bank, spesialrådgiver i For velferdsstaten, tar for seg begrensinger og muligheter for å ta de offentlige tjenestene tilbake fra markedet.

Ressurssider om

- profittuttak og kommersielle selskaper i barnehagesektoren
- profittuttak og anbud i asylsektoren
- konkurranseutsetting og kommersielle selskaper i barnevernet
- om offentlig-privat samarbeid (OPS)

Alle våre nye saker knyttet til dette temaet vil bli lagt ut på temasiden om privatisering. Våre temasider finner du i venstremargen på hjemmesidene.

Noen anbefalte bøker

«**Den nye kampen om arbeidslivet**» av Dag Seierstad (Res Publica: 2009).

«**En såkalt drittjobb**» av Lotta Elstad (Forlaget Manifest: 2008).

«**Markedets makt over sinnene**» av Bent Sofus Tranøy (Aschehoug:2006).

«**Sälg hele skiten - Eller hur privatiseringarna raserar den gemensamma välfärden**» av Josefin Brink, Jens Ergon, Peter Gustavsson og Kent Werne, med tilhørende nettside: www.saljhelaskiten.blogspot.com/. Beskriver privatiseringen og konkurranseutsettingen i Sverige. (Ordfront: 2009).

«**Velferdsstatens vekst- og fall?**» av Asbjørn Wahl (Gyldendal: 2009).

Medlemmer av aksjon

For velferdsstaten

Aksjonen ble dannet 2. september 1999 og følgende landsdekkende forbund og organisasjoner har sluttet seg til For velferdsstaten. Organisasjonene representerer til sammen over én million medlemmer.

Arbeidssøkerforbundet (AFO)
EI&IT-forbundet (LO)
Fagforbundet (LO)
Fellesorganisasjonen (LO)
FO-studentene
Handel og Kontor i Norge (LO)
Industri Energi (LO)
LO Kommune (LO)
Kvinnefronten
Kvinnegruppa Ottar
Landsutvalget for Udelt og Fådelte Skole (LUFS)
Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund (LO)
Norsk Folkehøgskolelag
Norsk Lokomotivmannsforbund (LO)
Norsk Pensjonistforbund
Norsk Tjenestemannslag (LO)
Norsk Transportarbeiderforbund (LO)
SAFE (YS)
Skolenes Landsforbund (LO)
Tyrilistiftelsen
Utdanningsforbundet (UNIO)
Velferdsalliansen

I tillegg har følgende lokale organisasjonsledd sluttet seg til alliansen:

Elektropersonalets Forening Oslo
EI&IT-forbundet Distrikt Oslo og Akershus
Heismontørens Fagforening
Jern og Metall Oslo, avd. 1 av Fellesforbundet
LO Gjøvik
LO Hamar og omegn
LO Kragerø
LO i Larvik og Lardal
LO i Mosjøen og omland

LO i Oslo
LO i Rana og Omegn
LO i Vesterålen
Oslo Grafiske Fagforening
Norsk Post og Kommunikasjonsforbund (Postkom) Oslo og Akershus krets
Norsk Post og Kommunikasjonsforbund (Postkom) Rogaland krets
Norsk Post og Kommunikasjonsforbund (Postkom) Vestfold og Telemark krets
Skolenes Landsforbund, Oslo fylkeslag

Fra kommune-Norge har For velferdsstaten disse medlemmene:

Følldal
Fredrikstad
Gratangen
Grong
Hemne
Meldal
Notodden
Os (i Østerdalen)
Radøy
Rendalen
Salangen
Sørfold
Sunndal
Tingvoll
Tokke
Tolga
Vinje
Åmot

I tillegg har fylkestingene i Sør-Trøndelag og Troms vedtatt støtte til aksjonen.

Sluttnoter og kilder

- ¹«Spår eksplosiv vekst i private» (Dagsavisen 16.01.2010)
- ² «Har 31 familiebarnehager» (Aftenposten 09.02.2010)
- ³ Alle sitater i avsnittet er hentet fra Forskrift om familiebarnehager, av 16. desember 2005 med hjemmel i barnehageloven av 17.juni 2005.
- ⁴ «Reglene må strammes inn» (Aftenposten 09.02.2009)
- ⁵ Bymisjon 4/2008, s.2
- ⁶ «Privatvården ger miljarder» (Dagens Nyheter 10.09.2009) og «Vårdvinster går till skatteparadis» (Dagens Nyheter 11.09.2009)
- ⁷ Informasjon om selskapenes virksomhet i Norge er hentet fra de respektive selskapenes hjemmesider i perioden mai-juli 2010.
- ⁸ «Norske helsekroner til skatteparadis» (Bergens Tidende 01.10.2009)
- ⁹ NOU 2009:19 Skatteparadis og utvikling
- ¹⁰ Norske helsekroner til skatteparadis» (Bergens Tidende 01.10.2009)
- ¹¹ Noen av medieopplagene: «Grenseløs grådighet i privat helse» (leder i Aftenposten 02.07.2010), «Dette er millionavtalen konkurrentene ville ha »(Aftenposten 01.07.2010), «Innrømmer bruk av andres pasientlister» (Aftenposten 01.07.2010), «Avviser anklage om juks» (VG 01.06.2010), «- Tappet 2000 pasientjournaler»(Dagsavisen 30.06.2010), «Helsefirma avslørt av egen klage» (VG 30.06.2010).
- ¹² «Han selger barnevern for 289 millioner» (Dagsavisen 23.08.2009)
- ¹³ «Investor reddar undan storvinster i skatteparadis» (Affärsvärlden 26.09.2000)
- ¹⁴ NHO Service skriver i sin Bransjestatistikk 2010 at det kun er 8 kommuner som har «konkurranseutsatt pleie- og omsorgstjenester», mens HSH skriver i 2007 at det var 14 kommuner som hadde konkurranseutsatt «institusjonsbasert pleie- og omsorgstjenester (sykehjem)». Det er uansett godt under 5 prosent av norske kommuner.
- ¹⁵ «Analyse av barnehagestatistikk – status utbygging og ventelister per 20. september 2009», utført av Asplan Viak på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, tall hentet fra side 7. Familiebarnehager (3 prosent) regnet inn med de private aktørene. Statistikken skiller ikke mellom ideelle og kommersielle aktører.
- ¹⁶ Tall hentet fra SSB, «Antall godkjente og kvalitetssikrede plasser i institusjonene, etter eierskap. 2008»
- ¹⁷ Tall hentet fra NHO Service «Omsorgstjenester, bransjestatistikk 2010» side 2.
- ¹⁸ «Oversikt over sykehjemstilbudet i Oslo», Oslo kommune, sykehjemsetaten 10.01.2009
- ¹⁹ Svar fra byråden for eldre og sosiale tjenester i Oslo kommune på, «Spørsmål til byrådet fra Nina Backe (Ap) vedrørende byråds sak 91/09 – Konkurranseutsetting

av sykehjemsdrift.» 01.02.2010.

²⁰ NOU 2009:19 Skatteparadis og utvikling, s 130

²¹ NOU 2009:19 Skatteparadis og utvikling, s. 129-131

²² Svar fra byråden for eldre og sosiale tjenester i Oslo kommune på, «Spørsmål til byrådet fra Nina Backe (Ap) vedrørende byrådssak 91/09 – Konkurransetsetting av sykehjemsdrift.» 01.02.2010.

²³ «Oversikt over sykehjemstilbudet i Oslo», Oslo kommune, sykehjemsetaten 10.01.2009

²⁴ Svar fra byråden for eldre og sosiale tjenester i Oslo kommune på, «Spørsmål til byrådet fra Nina Backe (Ap) vedrørende byrådssak 91/09 – Konkurransetsetting av sykehjemsdrift.» 01.02.2010.

²⁵ «KrF truer med å kaste byrådet» (Dagsavisen 15.08.2007)

²⁶ «Han selger barnevern for 289 millioner» (Dagsavisen 23.08.2009)

²⁷ Hentet fra Helse Sør-Øst sine hjemmesider. «Mange ønsker å gi behandlingstilbud i Helse Sør-Øst», sist sjekket 26.08.2010

²⁸ «Sluset ut 44 millioner fra barnevernet», nettsak fra Fontene via frifagbevegelse.no, publisert 25.08.2010

²⁹ «Gir Wallenberg business i norsk barnevern» (ABC-nyheter 05.08.2010)

³⁰ «Kostnadsforskjeller i barnehagesektoren», Telemarksforsknings rapport nr. 243/2008

³¹ «Kostnadsforskjeller i barnehagesektoren», Telemarksforsknings rapport nr. 243/2008, side162.

³² «Kostnadsforskjeller i barnehagesektoren», Telemarksforsknings rapport nr. 243/2008, side157, 162-163.

³³ «Oslos beste sykehjem», sak på NHO Service sine nettsider. Publisert 25.11.2009. Sist sjekket 26.08.2010.

³⁴ Fagbladet 6/2009, side 33-35

³⁵ «Kostnadsforskjeller i barnehagesektoren», Telemarksforsknings rapport nr. 243/2008, side130

³⁶ «Kostnadsforskjeller i barnehagesektoren», Telemarksforsknings rapport nr. 243/2008, side97, 131-132.

³⁷ «Fylkeslegen griper inn» (Aftenposten 07.09.2007)

³⁸ «Håkon Lie advarte om sykehjem» sak fra NRKs nettsider. Publisert 03.08.2009. Sist sjekket 26.08.2010

³⁹ «Sykepleiere jobbet gratis – får slakt av kommunerevisjonen!» (VG 20.08.2010)

⁴⁰ «Kostnadsforskjeller i barnehagesektoren», Telemarksforsknings rapport nr. 243/2008. Tall hentet fra tabell side 103.

⁴¹ «Sopar inn på privat heimehjelpsteneste» (Bergens Tidende 12.08.2007)

⁴² Lov om private skolar med rett til statstilskot (privatskoleloven)

⁴³ «Upphandling och arbete i EU» Sieps 2010:3, Kerstin Ahlberg og Niklas Bruun

⁴⁴ Tildelingsbrev til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2010, sitater fra side 3 og 8.

⁴⁵ «Helsekjøp forebeholdt private ideelle aktører» Sak hentet fra doffin.no (Database for offentlige innkjøp), publisert 26.05.2010. sist sjekket 26.08.2010

⁴⁶ «Tromsø kommune og skatteparadis», sak hentet fra Attac Norge sine hjemmesider, publisert 18.11.2006, sist sjekket 26.08.2010.

Notater

Notater

Notater

Notater

ISBN 82-92515-07-0

For velferdsstaten
Postboks 7003
St. Olavs plass
0130 Oslo

www.velferdsstaten.no

For velferdsstaten er en allianse mellom de krefter i vårt samfunn som ønsker å utvide bredden og øke styrken i kampen mot forskjell-Norge, mot konkurranseutsetting, privatisering, deregulering og markedsliberalisme - for en sterk offentlig sektor på brukernes premisser. Alliansen ble etablert høsten 1999, og vel 20 landsomfattende organisasjoner med omlag en million medlemmer er tilsluttet. I tillegg er en rekke lokale organisasjonsledd kommuner medlem av alliansen.

